

CULTURA CREȘTINĂ

revistă lunară

Redacția și Admini-
strația:
BLAJ.

Abonamentul:
Pe an . . . 160 lei.
Pe șase luni. 80 lei.

Director:
Dr. IOAN COLTOR

Expoziția misionară.

Acum, când al doilea peregrinaj de Români uniți vizitează Roma, admirând opera culturală de veacuri din Sfânta Cetate, cred că e de actualitate să se mai spună câteva vorbe relativ la expoziția misionară din Vatican. Revistele din Apus, cari scriu despre această colecție minunată, nu numai revistele catolice, ci și cele de coloritul „Revue des deux mondes“, din acest prilej felicită pe Sfântul Părinte pentru această operă.

Expozițiile, cari se încheie totdeauna cu mari deficiente, se construiesc și se aranjează cu cheltueli mari de tot. Cele aranjate după războiul la Marsilia și la Londra, aveau la dispoziție toate forțele celor două state mari, și nu lipsiau pe vizitatori de cele mai rafinate distracții. Cu toate acestea, numărul vizitatorilor lor nu se va apropia de numărul celor ce vor vizita expoziția misionară. De ce?

În expoziția Vaticanului e mult suflet. La 24 Aprilie 1924, Papa Piu XI dă ordinul să se facă expoziția, și la 21 Decembrie al anului următor o și inaugurează! 50,000 de misionari din toate părțile lumii se mișcă, strâng obiecte și le pun la dispoziția Capului Creștinătății. Ce țară nu invidia pe acest Cap încoronat cu tiară, al Cărui glas, fără să aibă sancțiuni ca și glasul altor capete încoronate, e primit cu dragoste și devotament în toată lumea?! Bine a zis Cardinalul Parisului: „expoziția misionară e o demonstrație impresionată a catolicității romane“.

În însăși expoziția este o activitate pur sufletească, mai bine zis: istoria acțiunii pur sufletești, începând dela veacul întâiu al creștinismului, indicat numai pe hărți, și până în zilele noastre, cari sunt puse înaintea ochilor în cele mai vii tablouri. Vezi aici breviarul și crucifixul sfântului Francisc Xavier, cu cari a cutreerat Indiile; apoi uneltele de chinuri ale atâtor călugări martiri, chiar haine stropite cu sângele lor; ultimele lor cuvinte rostite înainte de a fi uciși pe un petec de hârtie trimis superiorilor: lucruri, cari umezesc ochii la tot sufletul.

Toată viața misionarilor e numai devotamentul sufletelor celor mai alese. Fără să-i mâne dor de îmbogățire, ori de mărire; neavând legături nici de sânge, nici de credință, ei aleargă la triburi și popoare, despre cari știu, că îi vor primi rău, și poate le vor lua și viața. Unde pun însă ei piciorul, începe istoria tribului, pe care ei îl fac cunoscut lumii. Ei duc în destulire, căci le organizează condițiile de traiu; tot ei le croiesc alfabetul, gramatica, sintaxa și vocabularul, ca să-i poată învăța pe oameni Tatăl nostru, Născătoarea și Crezul. Cât datorează știința acestor oameni, cari văd lucrurile la fața locului, au răbdarea cuvenită să le observe liniștit și nu au mândrie de mărire, — ar putea să ni-o spună numai etnografii cei mai pricepuți.

Mulți atacă biserica Romei pe tema catolicității, pentru că nu știu, ce este. Acești misionari duc cu sine concepția cea mai superioară, care pe om îl îndeamnă la jertfa supremă pentru fericirea altora. Misionarii pregătesc din sinul popoarelor, pe cari le evanghelizează, clerul indigen în grija căruia lasă pe frații lor de sânge, iar ei, fără nici o răsplătă lumească, pleacă la alt ogor sufletesc, ducând cu sine în toate părțile minunile dragostei catolice.

Bine zice Cardinalul Mercier despre aceasta expoziție: „ea este o apologie grandioasă a operei civilizațiunii săvârșită în cursul veacurilor de creștinism cu prețul sudorilor, al lacrimilor și al sângelui misionarilor“.

DR. IOAN BĂLAN.

Sfântul Pavel ca fiul neamului său.

— Gânduri creștine asupra iubirii de lege și neam. —
(Continuare)

În același an pune doar' pe hârtie catastihul îngrozitor: »Dela Jidovi de cinci ori câte patruzeci fără una am luat. De trei ori cu toiagu am fost bătut; odată am fost bătut cu pietri; de trei ori s'a sfărâmat corabia cu mine; o noapte și o zi întru adânc (= departe de uscat, Dr. Bălan) am petrecut. În călătorii am fost adeseori, cu primejdii pe ape, în năcazuri dela tâlhari, în năcazuri dela neamul meu, în năcazuri dela păgâni, în nevoi în cetăți, în nevoi în pustie, cu primejdie în mine, în nevoi între frații cei mincinoși, în ostenele și în supărare în privegheri de multe ori, în foame și în sete, în posturi de multe ori, în frig și în golătate» (Cor. 11, 24—27). Sfinte nopți de veghe târzie, zile de sbuciumare mocnită, mistuitoare, suferințe fizice purtate cu resemnare și drag de mucenicii neamurilor¹ — care vă este taina, care vă este înpelesul și mai ales: care vă este isvorul vrăjit prin care se înfripează trăinicia voastră, sfidătoare S'o spună, dacă pot, magistrii înfumurați în faldurile fals lucitoare ale cosmopolitismului bine dichisit, cu grijă lustruit și — searbăd. Searbăd până la cinismul de grobiană bruschetă a lui Schopenhauer, care trâmbiță în lumea largă² că i-e rușine că

¹ Cu multe veacuri mai târziu, tot în Roma săvârșirii lui Pavel și tot un arhiepiscop, dar nu al Jidovilor, ci al nostru, numele lui de botez: Ioan, de călugărie: Inocențiu; a-i zice: zimbolică amândouă, se va stânge, istovit de foame și de boale, dupăce, suferă și alte chinuri fizice și morale, numai ca să abzică de un drept, de care nu putea abzice căci îl credea de bun folos propășirii Românilor săi, dintre cari îl surghiunise răutatea celor ce nu-i puteau ierta marea sa iubire de neam. Cf. Dr. Zenovie. Păclășanu: Corespondența din exil a episcopului I. Inocențiu Micu Klein în »C. C.» a. VI (1917) pag. 195 sgg.

² Cf. frumoasa conferință, a ep. Augustin Egger: *Über Patriotismus*, Warnsdorf (Ambrosiu Opitz), pag. 28. Tot aci la pag. 26 se aduc și următoarele șire a lui Lessing: »Für die Ehre meines Vaterlandes will ich keine Feder aussetzen und wenn sie auch auf immer einzig und allein von meiner Feder abhängen sollte. — Și altele multe se înșiră și s'ar mai putea înșira dela Nemți și dela noi și dela oricare neam cu adiecți ai firmei cosmopolite.

apartene »der wegen ihrer überschwänglichen Dummheit so verächtlichen deutschen Nation«.

Regretabil și urât lucru să se poată exprima cineva așa privitor la »frații săi după trup«, vorba sf. Pavel. Gândul mă fură la Samuil Micu călugăral unit dela Blaj. Cât e de mândru acesta și de îndrăgît în oropsitul său neam de iobagi adânc în-genunchiați! Intr-o vreme când atîția se uitau și vorbeau cu dispreț de »Valahi« el învața cu mândrie: »Mult este a fi născut român!« El și cu tovarășii săi blajini de școală și călugărie pornesc direcția »latinistă« prin care a luat ființă sentimentul național și naționalizarea tuturor aspirațiilor a culturii și literaturii noastre«. (Sextil Pușcariu o. c. pag. 2). Ce admirabilă frângere a sentimentului acestuia de iubire a neamului se vedește și la vlădicul surghiunit al aceluiaș Blaj.¹ Ioan Lemeni carele în cetatea împărătească a Vienei sădea fire de porumb în odaia sa, ca să-și amintească în felul acesta văile și câmpiile pământului scump al Ardealului său românesc (A. Lupeanu). Inscripția sepulclară, așa cum și-a dorit-o vlădicul Șuluțiu, de binecuvîntată pomenire, ce alta mărturisește?

Dar să revenim la sf. Pavel.

Va crede cineva că el va fi fost un idealist bolnav, ce vedea în fiecare Jidov un tip de perfecțiune. — Nimic mai greșit. Sf. Pavel, ca toți îndrumătorii mari ai popoarelor vede și cei rău la ai săi² și arată fără cruțare, — cu ironie usturătoare, — spre cangrena ce ocrotește germenii pustirii în trupul neamului. Fondul pe care se încheagă toate frământările lui Pavel în fața adunării de norod mult or prin case (Fapte, 20, 20) e acesta: Pierirea ta din tine Israile dacă vei rămânea și pe mai departe așa cum ești acum: lăudăros, ipocrit, destrăbălat, călcător de lege, tâlhar, nestatornic, orb, dornic după senzații. (Vai de ex. 1 cor 1, 22; Rom. 10, 21 și îndeosebi Rom. 2, 17—24). Și el totuși iubește acest popor, pentrucă-i poporul său pe care vrea să-l vadă mare și tare, mântuit și fericit, iar aci îl va ajuta să ajungă nu disprețuindu-l, urîndu-l și lăpădân-

¹ Gândind la cele de mai sus și la alte binefaceri ale Blajului și extind apoi blăstămul pătimăș al Plângerei dela 1782: »O, de te-ar fi ars focul, Blaj, că tu multe răutăți lucași!« — nu poți decât să zici cu compătimire: Doamne nu-i socoti lui sminteala aceasta, căci e față bisericească, neunită cu Roma, tot așa de procopsită și având aceeași mentalitate cu acel Constantin din Dorna, care scria la 1733 pe vestitul *Codice Voroneșean*: »Această carte au fost scrisă pe rumânie și nu-i bună de nimic«. Cf. Sextil Pușcariu o. c. pag. 64.

² Cf. Ioan Ruskin: »Comorile Regilor«, o conferință magistrală, în carea între altele, face și un rechizitoriu sângeros unor porniri puțin onorabile, dar bine deghizate, ale națiunii engleze. Vezi: Comori și Grădini trad. de C. Antoniaș (Bibl. pt. toți Nr. 867—868) pag. 44—58

du-se de el, renegându-l, ci apropiindu-se de el cu drag, ascultându-i păsurile, înțelegându-i durerile, răbdându-i amărăciunile, sfătuindu-l, învățându-l, luminându-l, jertfindu-se pentru el cu dor și drag. Intr'o clipă de fericită și sfântă inspirație, Apostolul scrisese: »Dragostea îndelung răbdă, se milostivește... nu caută ale sale, nu se întărită, nu gândește răul«, (1 Cor. 13 4—5), și călăuzit de această dragoste ce »nu gândește răul, deoarece nu voiește să gândească răul, el se silește să se convingă că orbirea de care Is loviți ai săi, s'a făcut numai la o parte din Israil (Rom. 11, 25) ceea ce cu atât mai ușor e de crezut, cu cât cu toți cari sunt din Israil sunt Israilteni (Rom. 9, 6). Uciderea lui Isus e un nou negru, osânditor, pe conștiința acestui neam. Dar Pavel socotea că »ceice locuesc în Ierusalim și domnii lor, neștiind pe acela și neînțelegând glasurile prorociilor, cele ce în toată Sămbăta se cetesc, le-au împlinit, judecându-l (Fapte, 13, 27). Credința aceasta își dă strădania s'o întipărească și în sufletele celor din Corinth, scriindu-le că »înțelepciunea lui Dumnezeu nimenea din domnii veacului acestuia nu o a cunoscut, căci altcum n'ar fi răstignit pe Domnul măririi (1 Cor. 2, 8). Tot în acest sens tâlmăcește celor din Roma cerbicioșia jidovească, mărturisind despre ei că »au râvna lui Dumnezeu, ci nu după știință«. (Rom. 10, 2), căci până astăzi, când se cetește Moise, acoperemânt pe inima lor este pus (2 Cor. 3, 15), fiindcă »Dumnezeul veacului acestuia le-a orbit mințile«. (2 Cor. 4, 4). — Respins, huiduit, prigonit, maltrat — el nu-i osândește¹, nu le dorește pierire ca odinioară Coriolan la ai săi, ci caută scuze rătăcirii lor ca să aibă noi motive de-ai iubi și de a suferi pentru ei. Mai mult: face juruință sârbătorească înaintea neamurilor străine la cari îl mână rânduiala Domnului. Zic vouă neamurilor: cât sunt eu neamurilor apostol, slujba mea o voi cinsti, silindu-mă doară a face neamul meu să râvniască și să mântuesc pe unii dintru dânșii«. (Rom. 11, 13).

Ce sublim program de viață pentru toți apostolii tuturor neamurilor din toate vremurile și locurile! Și cu câtă consecvență l'a urmat el până la cea din urmă bătaie a inimii sale, în credința nestrămutată că așa va contribui și dânsul, ca, cele douăsprezece neamuri ale lui Israil, răsfirate în largul cuprins

¹ Ceva stilar a văzut și Scheiul Brașovului în ziua de 5 Februarie 1733. Vlădicul-mucenic Micu, împiedecat de bătrânii deacolo să-și facă slujba în biserică, »plină de mahnire a aruncat cheile la picioarele bătrânilor zicându-le: »aci vi-s cheile, țineți-vă slujbele bisericesti ca mai înainte și cinstiți pe mai marele vostru«. Cf. Dr. Ioan Lupăș: Istoria bisericească a Românilor ardeleni. Sibiu 1918. pag. 145. — Iși va fi zis și arhiereul român, ca Pavel apostol în sinea sa: »Au orbit simțirile lor (2 Cor. 3. 15) sârmanii frați ai mei, Români. Destui le este lor răul acesta, la ce să-i mai osândesc și eu cu vorbe de ocară?

al Împărăției romane¹, se ajungă cu un ceas mai de grabă la nădejdea făgăduinței (Fapte, 25, 7). Sf. Pavel a trăit, a suferit și a murit cu nădejdea că odată și odată »tot Israelul se va mântui« (Rom. 11, 26). Plecându-și capul sub barda călăului, într'o străfulgerare luminoasă ca zilele lui Iunie în Italia, poate că, spre a lui mângâiere, va fi zărit ziua aceea binecuvântată a Celui de sus, în carea mândrul soare o să strălucească și peste neamul său înviat din mormântul în care îl ținuse, milenii de-a rândul, orbia povățuitorilor săi păcătoși.

Noi încă nădăjdum cu P. Augustin, A. Pop și cu atâția alții că »Vom învia...« Motive puternice animează nădejdea aceasta, o încălzese și o întăresc². Spre bucuria noastră și a tuturor celor de bunăcredință, inteligente scripitoare încep să vadă și să mărturisească adevărul și frumseța cauzei noastre; glasul chemător al Romei, totdeauna binevoitoare nouă³, se semnalează cu simpatie, accentuându-se cu aplomb lozincă prezentului: Ex Occidente lux! Da. Avem și noi nădejdea sf. Pavel. Că apoi vom și purcede ca el, — asta-i o întrebare ce se cade să și-o pună fiecare singur și iar singur să-i răspundă. Fapt e, că acum, sloboziți de sub jugul străinului, nu mai suntem siliți să cheltuim, energii valoroase întru înfrânarea răsvrâtirii firii împotriva atâtor umiliri de silă, în vorbă și în conduită⁴, la cari erau osândiți atâția dintre ai noștri, pân'aci, pe motive de ordin politic. Ne putem pune deci toate puterile în slujba înălțării și mântuirii sufletești a neamului nostru, împreună lucrând pe această cale, la împlinirea menirii sale speciale, rânduite lui de Cel ce este. Împărat al Împărățiilor, a cărui împărăție e vastă cât lumea și veche ca omenirea însăși — ba și mai vastă, și mai veche, —

¹ La începutul creștinismului Jidovii împânziseră deabinelea imperiul roman, Afară de inima împărăției, unde aveau și cimiteriu propriu pe monte verde, erau răslețiți în toate provinciile romane de pe lângă Marea Mediterană. Dădeai apoi de Jidovi la Marea Neagră, Marea Căspică, în Mesopotamia, Siria, Egipt, dela Africa Proconsularis până la Mauretania, Italia superioară, Gallia sudică, Hspania, — într'un număr de 4 4½ milioane, peste tot.

Cf. A. Harnack. Mission und Ausbreitung des Christenthum in den ersten drei Jahrhunderten. Leipzig. 1915 vol I.^a pag. 3—10 passim.

² Cf. P. Augustin A. Pop: »Vom învia...« în Nr. 16—1925 al »Unirii«

³ Cf. Dr. Ioan Sâmpăleanu: Intențiunea Romei față de biserica română din Ungaria. »Cultura Creștină« Nrii 1, 2, 3, 4 din 1913, și Dr. Ioan Ferenc: Românii în eparhia Cumanilor »C. C.« a. XIV, (1925), Nr. 6 p. 211

⁴ Protopopul român din Lugoj așteaptă în genunchi pe generalul Bem, care intră în oraș la 19 Ianuarie 1849 — Cf. Ivány István: Lugoj rtv. Története Szabadka, 1907, pag. 116.

cuprinzând toate împărățiile, toate neamurile și armonizând raporturile dintre ele¹.

Armonizând chiar și raporturile dintre Jidovi și Străini dintre Jidovii încreștinați și păgânii botezați — cel puțin în ochii sf. Pavel. Pe el îl vedem că se ridică deasupra barierelor puse de șovinismul ingrât ai alor săi și între toate celelalte neamuri și la întrebarea: »Au doară Dumnezeu este al Jidovilor numai, iară nu și al păgânilor? răspunde răspicat: »Adevărat și al păgânilor!« (Rom. 3, 29). Tot a lui e sentința: »Nu este primire de fețe la Dumnezeu« (Rom. 2, 11) la care nu numai exteriorități efemere și la care prin urmare »nu este păgân, nici Jidov; tăiere împrejur și netăiere împrejur, străin, Schit, rob, slobod (Col. 3, 11). Ba merge mai departe; afirmă chiar că de-aci încolo toate neamurile, Jidovi și Greci, — una sunt. (Gal. 3, 28).

Va pluti deci și Apostolul neamurilor în apele cosmopolitismului? Vorba lui: *Mh yevouro!*

Pavel nu-i dintre filosofi aceia ridiculizați de poporul nostru, cari atâta se tot uită la stele până dau în groapă și per nefas, dau de răpă și pe buimăciții ce-i urmează. Qui bene distinct bene docet și Pavel face deosebire între celelalte neamuri și neamul său ca unitate distinctă, cu un »patrimoniu specific«, — vorba dlui Goga, — cu specifice note de originalitate capabile de dezvoltare, cum ar zice A. C. Popovici (o. c. p. 32) Jidovii în ochii sf. Pavel, — dar nu și într-ai noștri, căci aceasta nu-i de fide, — sunt ramură nobilă, iar celelalte neamuri toate, înțelese sub Greci² sunt numai măsline sălbatic, nobilitate prin altoire, prin încreștinare. Celor de altă credință le dă o lecție strașnică (Rom. 11, 16, 24). Cum stăm atunci însă cu frățietatea și egalitatea propovăduită cu atâta osârdie? Foarte simplu toți suntem una, — întru Hristos Isus (Gal. 3, 28) din motivul că »printr'un Spirit noi toți într'un trup ne-am botezat: ori Jidovi, ori păgâni (1 Cor. 12, 13) și în virtutea puterii pe-o formă de curățitoare și dătătoare de negrită frumseță a harului inerent tainei botezului, carele pe toți câți se botează, — ori is tăiați împrejur ori nu-s tăiați împrejur³ — din fii ai pierzări îi

¹ Cf. P. Marian Morawski S. Y: Abende am Gense See⁷ Trad. de Jacob Overmans. Freiburg im Nr. 1914 pag. 242—244, unde ideea națională e tratată limpede, temeinic și convingător, din punct de vedere creștinesc.

² Cf. Pierre Batiffol: L'église naissante et le catholicisme². Paris. 1909 pag. 92. 93.

³ Pavel face declarațiunile aceștea lămuritoare având în vedere iudaizantii »cei ce se vără prin case« (2 Tim. 3, 6) și învăță pe frați că de nu se vor tăia împrejur după obiceiul lui Moise, nu se vor mântui (Fapte 15, 1), zăpăcindu-i cu basmele lor și cu »numerele neamurilor celor fără de sfârșit (1 Tim. 1, 4.), — cu trâncăneli naționale — jidovești (Tit 1, 14)

face fii și moșteni iubiți și slăviți ai Părintelui ceresc¹, împreună locuitori (συπολίταις) cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu (Efes. 2, 19). Clara pacta, — buni amici noi între noi și cu străinii. Are Jidovul prerogativele sale? Va fi având »mult în tot chipul« (Rom. 3, 1) — dar s'a arătat nevrednic de mila cerului. Și cerul l'a lăpădat. Va fi căderea Jidovilor, bogăție lumii, puținătatea lor, bogăție neamurilor?« (Rom. 11, 11—12). Din mila cea fără margini a Ziditorului tuturor, — da și ba. Pentru că aceea mântuire se putea face și fără căderea lor. Dar Israil din vina sa n'a înțeles zilele chemării sale și darul l'a trecut, — a trecut la neamuri destoinice s'aducă rodirile sale. Pavel știe acest lucru și oricât îl va fi vrăjit strălucirea fulgerătoare a mării lui David, care stăpânise odată ca niciodată, dela Egipt până la Eufrat și dela sânul arabic la Liban, — se pleacă smerit în fața judecății preadrepțe a Celui vechiu de zile, repezind doar ruga regelui-profet: Izbăvește Dumnezeule, pe Izrail, din toate năcașurile lui (Ps. 24, 23). Pân' atunci însă leagă de suflet tuturor să se poarte cu supunere, loialitate și dragoste față de actuala alcatuire de stat¹ și cărmuirii ei, (Rom. 13, 1—7), amintindu-le că »nu este stăpânire, fără numai dela Dumnezeu și stăpânirile cari sunt dela Dumnezeu sunt rânduite«. (Rom. 13, 1).

Dealtfel nici nu avea pricini deosebite să privească cu ochi răi legiuirea romană. Aceea, ca atare, era pătrunsă de duhul aceluia: Parcere subiectis, preconizat de Vergilius, duh dovedit deatâteaori față cu acest popor rebel și neasimilabil². La crimile Jidovilor, vărsate din belșug, o noapte întreagă, lângă rugul lui Iuliu Cesar, se poate crede că s'au vărsat, atunci odată, fără fățarie...

De procuratorii Judeii din vremea apostolatului său n'are cuvânt să se plângă c'ar fi oprimat poporul jidovesc. Caspius Fadus (44—46), e lucru cunoscut, a înlesnit jidovilor calea la Roma, cu jalbele lor. Urmașul acestuia Tiberius Alexander (46—48) e jidov, nepotul lui Philo; Ventidius Cumanus (48—52) într'atâta respectează sentimentele îndreptățite jidovești, încât pedepsește cu moarte soldatul nesocotit ce

¹ A trebuit să vină F. W. Nietzsche, nu apostolii lui Hristos și urmașii lor lor, să învețe unele ca acestea:

„Stat? Ce-i asta?... Statul e cel mai rece dintre monștrii reci...

... „Unde mai e încă un popor. el nu înțelege Statul și îl urește ca pe deochiul și ca pe o abatere dela obiceiuri și legi...

... Totul în el e fals; arțăgosul, el mușcă cu dinți furați. „False sunt până și măruntaele lui“. Cf. Așa vorbit-a Zaratuștra. Trad. de E. D. Relgis. (Bibl. „Căminul“ No. 27. pag. 74—75.

² Jidovii, pentru repausul sabatic, nu prestau serviciul militar; o mulțime de cemunități jidovești căpătaseră privilegii deosebite dela legislatorii și împărații romani. Cf. Falten o. c. pag. 254—255 și Harnack o. c. nota 3 dela pag. 4

sfărmase în bucăți un sul al Legii lui Moise, Antoniu Felix (52—60) e un libertin molatic, care își bătea capul cu Drusilla ce fugise la el din Emesa bărbatului său legiuit și nu umbla să apese pe Jidovi. Aceștia se încolțiau ei în de ei, tulburând liniștea și primejdindu-și siguranța avutului și a vieții multora¹. Porcius Festus (60—62) se dă în vânt să facă plăcere Jidovilor (Fapte 25, 9) și ascultă păra lui Ananus, fiul lui Annas, împotriva lui Iacob cel Drept; Albinus (62—64): un mitarnic fără vlagă, cași Felix. Singur Gessius Florus (64—66) se poartă ca un adevărat sbir al poporului, de groaza căruia mulți Jidovi iau lumea în cap. Pe vremea acestuia Pavel petrece departe de pământul atâtor făgăduințe și atâtor suferințe. În toamna anului 64. — reîntors din Spania, — cutreeră încodată locurile, bătătorite cu ani înaintea, din Asia-mică, Macedonia, Grecia, Epir, pe unde darul lui Dumnezeu și apostolica sânguină neobosită a lui Pavel, înfiripaseră biserici creștine înfloritoare. La Nicopole se stătuie cu Tit, apoi se îndreaptă spre Corint, unde întâlnește pe Petru cu carele dimpreună imbarcând, ieu calea Romei, de pe carea nu se va mai reîntoarce pe meleagurile lui Israel până când trâmbița arhanghelului nu-l va trezi la o nouă viață, mai tihnită, spre a se bucura de mântuirea și a rămășițelor neamului său (Rom. 9, 27; Is. 10, 22) și bucuria aceasta — nime nu o va mai lua dela el.

* * *

Peregrinii români vizitând Cetatea sfântă a creștinătății și leagănul neamului nostru, abunăseamă nu-și vor uita nici de grandioasa biserică San Paolo fuori le mura. Acolo, lângă mormântul, ce ascunde cu scumpătate, rămășițele pământești a celui ce fusese apostol al neamurilor și suflet din sufletul neamului său, se lămurește mai bine ca ori unde adevărul plin de învătămintă rodice: singură credința vie într'un Dumnezeu personal, ziditor și cârmuitor a toată lumea, ocrotitor și Părinte iubitor al tuturor neamurilor în general, a fiecărui neam, cu pornirile firii proprii, respectabile. — fiindcă via tot dela El, — în special, numai această credință ține nestănsă, în sufletele nobile, flacăra celei mai curate, celei mai statornice celei mai active iubiri de neam. Pentru că singură această credință învâlue neamul în ochii credinciosului în lumina senină, răpitoare a unei opere divine, cu un rost al său bine fixat de-o înțelepciune nemărginită, în concertul armonios al Universului, condus de Măestrul ce lăcuște într-o lumină neapropiată. Câtă vreme cineva persistă în această credință — și numai atât, — el se

¹ Insuși Ionathan, preotul mare, moare ucis de mâni sacrilege.

va simți îmboldit fără încetare să iubească cu toată căldura inimii sale această minune a creațiunii, — neamul său, — să fie mândru că-i aparține — fără îndoială din rânduiala Proniei cerești, — să se bucure și să părtinească cu vorba și fapta tot ce-i poate mări splendoarea spre care tinde, să-l doară tot ce-o poate stânjeni în propășirea sa, în desăvârșirea sa. Credinciosul știe că făcând așa împlinește voia cerului, porunca Aceluia prin care toate s'au făcut și fără de care nimic nu s'a făcut ce s'a făcut (Jo. 1, 3), deci și osebitele neamuri ale pământului și între acelea și al său. Iubirea de neam e un imperativ categoric pentru orice suflet credincios, influința căruia e cu atât mai puternică, cu cât sufletul e mai desbărat de legăturile materiei, mai accesibil impresiilor spirituale. Fie ca Dumnezeuul părinților nostri să asculte ruga smerită a celor ce cu inimă curată ne doresc mărirea neamului și să deie și nouă: multe-multe suflete curate, suflete sfinte, în cari să ardă aceeași flacără a iubirii de neam, ce a mistuit în toate zilele vieții sale pe robul lui Hristos (Fil. 3, 12): Pavel cel din Tarsul Ciliciei.

DUMITRU NEDA.

Blajul, Braşovul şi Mureşenii.

Sosit la Braşov, Bariţiu se puse pe muncă, cu tot zelul şi însufleţirea, de care era capabil un tinăr plin de idealism curat şi de naţionalism svăpăiat.

El dovedi în scurt timp, că se pricepea cât se poate de bine la afacerile şcolare. — Şcoala dela capela sfintei Adormiri din Cetate, deveni una din cele mai înfloritoare şcoli elementare din Ardeal.

Pe când şcoala mai veche dela biserica sf. Nicolae din Şchei, abia vegeta de pe o zi pe alta, pe atunci şcoala de sub conducerea lui Bariţiu, cu greu putea să încapă mulţimea elevilor, cari alergau la dânsul, nu numai din Braşov, ci şi din împrejurimi (mai ales din Săcele), ba chiar şi din Principate¹⁾. Copiii Românilor părăsiau bucuros şcoala grecească şi cele săseşti, alergând la şcoala românească din Cetate, condusă de însufleţitul dascăl venit din cuibul românismului, dela Blaj.

Elevii lui Bariţiu fiind bine pregătiţi, puteau urma cu uşurinţă la ori care gimnaziu, iar unii treceau deadreptul la cursul de dascălie sau chiar la cel de preoţie din Sibiu²⁾.

În primul an de şcoală, Bariţiu avuse de învăţător secundar pe Ioan Precup (sau Procopiu), care propunea în cl. I; iar catehet a fost preotul Vasile Grecean³⁾. — În anul al II-lea (1838), Precup părăsi şcoala, trecând la Craiova. Atunci Bariţiu, deşi contractul prevedea, că „în lipsa celui d'al doilea profesor, fiind îngreunat cu mai grea slujbă, să i să facă o a patra parte din plata vacantului profesor“⁴⁾, nu pregetă să solicite denumirea unei alte puteri didactice, ne putând răzbi singur cu propunerea la toate trei clasele. Aceasta cu atât mai

¹⁾ Andreiu Bârseanu, *Istoria şcoalelor centrale române gr. or. din Braşov, Braşov, 1902. p. 30.*

²⁾ Ibid. p. 33.

³⁾ Ioan Raţiu, *»Viaţa şi operele lui Andreiu Mureşan«, Blaj, 1900, p. 28.*

⁴⁾ A. Bârseanu, *o. c. Anexe, p. 57 a.*

vârtos, că dela începutul anului 1838, tot timpul liber i-l consuma redactarea gazetelor sale¹⁾.

Ajutorul dorit, de unde putea să vină mai ușor, decât din focarul culturii naționale din Ardeal, din acea pepinieră de intelectuali, de unde an de an eșiau chiar mai mulți absolvenți de teologie, decât de câți ar fi avut nevoie dieceza română unită din Ardeal!?

Privirea lui Barițiu se îndreaptă deci spre Blaj, unde cunoștea atâtea elemente prețioase, cari i-ar fi putut sta întru ajutor. El recomandă deci neguțătorilor români din Brașov pe un teolog fruntaș dela Blaj, pe care-l cunoștea încă de pe când era el în Seminar. Acesta era vărul lui Iacob Mureșianu — care la sfârșitul anului 1837 sosise deja la Brașov, ca profesor la gimnaziul rom. catolic de acolo, — *Andrieu Mureșianu*.

Comercianții români din Cetate, la recomandarea făcută de Barițiu, nu întârziară să invite pe acest tânăr, care, în cursul celor 6 ani petrecuți la Blaj, a fost totdeauna între cei dintâi, atât în progres cât și în purtare²⁾.

Andrei Mureșianu pe atunci era încă în anul al IV-lea de teologie. El se adresă deci, episcopului său Ioan Lemeni, cerându-i voie, să meargă de profesor adiunct, la școala comercială dela Brașov³⁾.

Prin rezoluțiunea sa din 9 Martie 1838, episcopul Lemeni, îi și încuviințează cererea, dar sub condiția de a păstra nepătată religia greco-catolică, iar după terminarea anului școlar, să se reîntoarcă, la caz că va fi provocat⁴⁾.

¹⁾ Dela 1 Ianuarie 1838 el redactă »Foaia literară«, devenită în 2 Iulie același an »Foaie pentru minte, inimă și literatură«, iar din 1 (13) Martie 1838 scoase și »Gazeta de Transilvania«.

²⁾ Vezi notele lui A. Mureșianu, atât în cele două clase de filosofie, cât și în cele 4 cursuri de teologie — la I. Rațiu, o. c. p. 18—19. La studii a fost clasificat tot cu »eminenție«, la purtare »primă«, iar ca talent »cel mai bun«, (optimum).

³⁾ Protocolul prezidial din 9 Martie (25 Febr. v.) 1838. Nr. 128. »Andreas Marosan 4-i anni Theologus petit facultatem Coronam pro adiuncto Professore Commercialis Scholae eundi.« — La școala dela capela sf. Adormiri din Cetate, pe lângă cele trei clase dela început, în toamna anului 1837 se deschisese și o clasă pregătitoare pentru comerț. Cf. Băileanu, o. c. p. 30.

⁴⁾ L. c. »E consideratione vel maxime intentionis recurrentis filii semet perficiendi sub conditione fidei G. Catholicam intemerate servandi, et dum provocatus fuerit, terminato cursu redeundi, petito ejusdem paterne deferimus«. — Publicat și de I. Rațiu, o. c. p. 28—29.

În Aprilie același an, Mureșianu lua drumul Brașovului, trecând peste Sibiiu. În Sibiiu îl aștepta Barițiu, cu o trăsură angajată pe spesele comercianților români brașoveni, cari îl chemaseră ¹⁾).

Brașovul, cu împrejurimile lui romantice, avea să înlănțue pe tinerul înzestrat dela natură cu o fire sentimentală, poetică. Aici avea el să-și petreacă cei mai frumoși ani ai vieții sale, și tot aici avea să-și clădească cuibul fericirii sale familiare.

Ajuns la Brașov, A. Mureșianu începu îndată să instrueze „meluseii nevinovați“, și „plântuțele tinerele“, cari au fost încredințate păstoririi și îngrijirii lui părințești, într'un spirit plin de iubire de neam și de dragoste față cu deapropoalele.

Dimpreună cu Barițiu și cu harnicul preot Vasile Greceanu — viitorul său socru, — A. Mureșianu organizează pe temelii solide școala din Cetate, întemeiată la 1835.

El a reușit să-și câștige simpatia tuturor elevilor săi, către cari la despărțire se putea adresa cu întrebarea;

Spuneți v'am dat să gustați
Vr'un venin din mugur verde,
Iarbă de fer, ce vă perde? ²⁾

El a câștigat și simpatia părinților, cari țineau, mai ales cu prilejul sărbătorilor, să-l surprindă prin cadouri multe și prețioase, ca un semn de recunoștință pentru zelul ce-l depunea în școală pentru copiii lor ³⁾).

Când în toamna anului 1840, A. Mureșianu părăsi școala comercianților români, trecând la gimnaziul romano-catolic, de sub conducerea filoromânului abate *Antoniou Kovaci*, unde, prin mijlocirea vărului său Iacob Mureșianu, i se oferî un post de profesor mai bine retribuit, la despărțire le zise: „Cu părere de rău trebuie să vă părăsesc școala, însă totdeauna v'am iubit și vă voi iubi“ ⁴⁾).

Pentru a putea trece la gimnaziul rom. catolic, Andrei Mureșianu ceru din nou consimțământul superiorității sale bisericești, a episcopului Lemeni.

¹⁾ Ioan Rațiu, o. c. p. 29.

²⁾ În poezia »Un rămas bun dela Brașov«, la I. Rațiu, o. c. p. 30.

³⁾ I. Rațiu, o. c. p. 31. Informație dată de văduva poetului Susana M. n. Grecean.

⁴⁾ Ibid. Informația din aceeași sursă.

Prin rescriptul său din 11 Noemvrie (30 Oct. st. v.) 1840, episcopul *Lemeni* îi acordă bucuros trecerea de profesor la liceul romano catolic, unde condiția lui va fi mai asigurată și unde, sub conducerea și patronajul abatelui Kovaci, spera, că va avea să satisfacă atât așteptărilor vlădicești, cât și speranțelor puse în el din partea viitorului său superior școlastic¹⁾.

Trecut la gimnaziul amintit, Andrei Mureșianu propuse la clasa I și II gramaticală²⁾, având la început un salariu anual de 160 floreni, precum și întreținere completă dela directorul școlii — abatele Kovaci³⁾. Mai târziu întreg salariul i se plăti în bani gata, în sumă de 300 fl. la an⁴⁾.

Zece ani a stat A. Mureșianu la acest gimnaz, punând în învățământ tot sufletul său idealist, astfel încât și-a câștigat dragostea și recunoștința tuturor.

Căsătorit la 27 August 1842, cu Susana, fica cea mai mică a preotului și colegului său Vasile Grecean, s'a împământenit aici la Brașov. Trăind în mijlocul familiei sale care se spori în grabă, avu prilejul să deprindă funcția de pedagog în școală și afară de școală. O dovadă a preocupărilor sale pedagogice este și „Icoana creșterii rele“ pe care a tradus-o după *Krebsbüchlein* a lui Salzmann⁵⁾.

¹⁾ Prot. pres. din 11 Noem. 1840. Nr. 1156. »Marosán Andreas petit facultatem ad Gymnasium L. R. Catholicum Coronense pro professore transeundi.

Rescriptum.

Litteras quibus facultatem pro Docente ad Gymnasium Latini Ritus Catholicum admirabili zelo Rm̃i Domini in Christo Fratr̃is aestimatissimi modo provisorio sustentatum transeundi petis legendo, eandemque tanto libentius largimur. quanto securiores reddimur sub prudenti Regimine tanti Viri te vocationi et nostrae expectationi satisfactorum, nec enim mediocris sollicitudinebat de tua in praehabita statione conditione. Fac sit omnipotens, ut effectus Reverendissimi Viri conatibus respondent, et impensi per Eundem conatus optato eventu coronentur. Tibi autem Dilecte fili in memoriam revocamus ut prae oculis habens tuam Vocationem nostrae expectationi, et Reverendissimi iterato aestimati in Christo fratris conceptae spei, et paternae sollicitudini ad amussim satisfacere adnitaris. Quod ut securius consequi valeas divinam gratiam exorando praesuleam largimur benedictionem.

²⁾ A. A. M., Iacob Mureșianu (1812--1887) Brașov, 1913, p. 64, nota 25

³⁾ I. Rațiu, o. c. p. 30-31.

⁴⁾ Ibid.

⁵⁾ Tipărită la 1848, în tipografia lui Ioan Gött din Brașov.

Lira lui aici a luat avântul, care a culminat în acel „Răsunet“, în acea Marseileză a Românilor din Ardeal, pe care neamul nostru nu va înceta de a o cânta în veci.

Deschiderea liceului național românesc din Brașov, nu l-a mai aflat acolo. — Era concipist și translator la guvernul din Sibiiu, de unde după vre-o zece ani de muncă, prin cari și-a asigurat familiei sale o pensiuine — ceeace n'ar fi putut face dacă ar fi primit postul de profesor la catedra de limba și literatura română dela Universitatea din Iași, la care-l chemase fostul său profesor Simeon Bărnuțiu, — s'a reîntors din nou la Brașov; unde ca o harfă cu coardele rupte, ca un al doilea Iancu, avea să-și petreacă restul zilelor, până la data fatală de 24 Oct. 1863.

A fost însoțit la mormântul din cimiterul bisericii dela Sf. Treime de pe Tocile, de întreg Brașovul românesc. — Peste 20 ani, în 17 August 1883, osămintele i-au fost transportate în cimitirul din Groaveri, unde au ridicat un frumos obelisc de marmoră la mormântul „Laureatului poet Andreiu Mureșan n. 1816 † 1863. Românii brașoveni 1883“.

Propunerea făcută, la banchetul dat cu prilejul serbărilor dela Brașov din vara aceasta, de un român însuflețit, de a se ridica o statuie sau cel puțin un bust, celui care a deșteptat o generație din somnul cel de moarte și care ne-a dăruit un imn național, s'ar părea că nu a pătruns la inimi.

* * *

Cu câteva luni înaintea viitorului poet al deșteptării noastre naționale — în 1 Decembrie 1837 — sosise dela Blaj la Brașov un alt absolvent de teologie, *Iacob Mureșianu*, chemat tot de abatele Kovaci, pentru a propune limba latină în cl. I (gramaticală), a liceului de curând deschis.

Ce-i atrăgea însă pe cei doi Murășeni spre acest liceu, și pentru care motiv arhidiaconul bisericilor catolice din Țara Bârsei, a făcut apel la tineri gr. catolici, și nu a aplicat unguri rom. catolici?

Situația era următoarea: Românii din Brașov văzând, că singuri nu vor reuși să-și deschidă o școală mai înaltă pentru creșterea copiilor lor, și-au dat tot concursul la întemeierea și susținerea gimnaziului romano-catolic, unde și fii lor aveau să se împărtășească de o ocrotire părințească și de o educație în spirit moral-național, pe care de geaba ar fi căutat-o în alt

liceu străin¹⁾). Printre cei cari și-au dat obolul lor, la școala de sub conducerea abatelui Kovaci, se aflau și fruntașii comerțului român din Brașov: Gheorghe Nica, Ioan Iuga, Gheorghe Ioan, Rudolf (Radu) Orghidan, Naum Docu, Const. Nica, Dim. Iuga, Nic. Fluștureanu etc.²⁾. Era deci firesc, ca mulți dintre Românii brașoveni să-și dea copiii, după ce terminau școala lui Barițiu, la gimnaziul romano-catolic.

Abatele Kovaci, de altă parte, nu găsi nicăiri decât la Blaj, o persoană cu cunoștințele de lipsă pentru un post de profesor neasigurat și slab răsplătit la început³⁾. El însuși în calitate de director, scria mai târziu, în 26 Iulie 1852, într-o cerere către Împăratul Francisc Iosif I, despre venirea la Brașov a lui Iacob Mureșianu, următoarele: „La cererea mea și prin mijlocirea Excelenței Sale, episcopul romano-catolic (*Nicolac Kovács de Tusnád*), superiorul lui direct, reverendissimul *Ioan de Leményi*, episcopul greco-catolic al Ardealului l'a sfătuit serios să primească profesura, ce era a se deschide a celei dintâi clase gimnaziale în parohia romano-catolică; ca un neexpert sosi el cu suppozițiunea de a primi dela mine instrucțiunile necesare și celelalte formalități pentru asigurarea viitorului său“⁴⁾.

Fără nici o remunerație fixă, fără un ban de cvartir și fără nici o asigurare pentru viitor, trăind într-o locuință modestă în școală, din un ajutor primit dela abatele Kovaci și dela părinții săi⁵⁾; Iacob Mureșianu a prestat o muncă, pe care, unul de alt neam, în astfel de condiții, nu ar fi fost aplicat a o presta.

Speranțele depuse în eminentul teolog absolvent dela Blaj, aveau să se realizeze pe dea'ntregul.

Rezultatele obținute la examenele dela sfârșitul primului an școlar cu elevii săi, au fost dintre cele mai satisfăcătoare. — Le-a lăudat nu numai „Gazeta de Transilvania“, ci și zia-

¹⁾ Aurel A. Mureșianu „Cum s'a ajuns la înființarea Scoalelor Centrale din Brașov“ - în numărul special al ziarului Carpații, din 28 Iunie 1925. - Abatele Kovaci era român după mamă și nutria simpatii fâțișe față de Români.

²⁾ Ibid. p. 2.

³⁾ A. A. M., Iacob Mureșianu (1812-1887) Album comemorativ, Brașov, 1913, p. 18-19.

⁴⁾ Ibid., p. 19.

⁵⁾ Ibid.

rele nemțești (s. ex. Siebenbürgisches Wochenblatt¹⁾) Fiind în ziua de după examene „sărbătoarea depunerii jurământului homagial și al Unirii prin cinstita preoțime romano-catolică din Decanatul (protopopiatul) Brașovului“,²⁾ s'a aranjat un festival, la care Iacob Mureșianu, prin piesele jucate, prin declamările și cântările elevilor săi, executate în 4 limbi, a stors admirația tuturor³⁾.

În raportul său din „Gazetă“ (nr. 16 din 1838) ne spune, că: „Pentru un român însă era îmbucurător a vedea între alții și 4 prunci de români, cum ei împreună cu ceilalți școlari jucară rolele sale și declamară într'amândouă limbile pentru ei străine (l. germ. și lat.) spre plăcerea tuturor“⁴⁾.

Tot acolo amintește Barițiu, că: „Cine să se poată conțeni de a nu pomeni aici numele dlui teolog absolut din Diecezul Făgărașului și profesor al celui clas *Iacob Maroșan*, al cărui strădanie mai fără pildă și ostenele nespuse, pretutindenți se vedea înființate și prefăcute în duhul tinerilor și-e și încredințați; ei reproduceau aceea ce primise, în minuturile acele era ei tot atâtea oglinzi, în care vedeai pe învățătorul. Nici nu se putea altfel; căci metoda cult, dulce și plin de iubire a dlui *Maroșan*, care-l ține cu învățăceii săi nu putea să aducă alte roduri decât numai bune“. Iar în urmă exclamă: „Ține Doamne pe toți cei cari sunt gata a-și jertfi sănătatea și viața pentru omenire“⁵⁾.

Aceste rezultate frumoase ale lui Iacob Mureșianu, îndemnară pe episcopul Lemeni, să îngăduie rămânerea lui la Brașov și pe anul școlar următor. Scrisoarea-răspuns a lui Lemeni către decanul (protopopul) Kovaci, este o mărturie ecl-

¹⁾ Ibid. p. 20, Barițiu spune în „Gazeta“ (nr. 16 din 1838) că au „dat un examen, care au pus la mirare pe toți ascultătorii cei pricepători“.

²⁾ Ibid. — Preoțimea română unită de asemenea a depus jurământul omagial către Împăratul Ferdinand I. În arhiva mitr. din Blaj, se păstrează la actele anului 1838, acest document important scris de Bărnăuțiu, pe atunci încă secretar al ep.-lui Lemeni, care în peste 40 de fețe de coală cuprinde, pe lângă formula jurământului, lista tuturor preoților gr.-cat. din dieceza unită a Ardealului, din acest timp.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ Ibid.

⁵⁾ Ibid.

tantă despre feliul elogios în care se știa aprețui de o parte și de alta activitatea rodnică a misionarului cultural dela Blaj ¹⁾.

La anul rezultatul strădaniilor lui Iacob Mureșianu, e tot atât de satisfăcător. Abatele Kovaci cere ca el să poată rămâne la Brașov și pentru anul viitor.

Lemeni consimte, iar din acest prilej scrie lui Kovaci o scrisoare confidențială, mulțumindu-i pentru ocrotirea și exemplul bun ce-l dă profesorului de sub autoritatea sa ²⁾. În abatele

¹⁾ Prot. pres. din 16 August 1838 Nr. 694. »Rmus Kováts Decanus, Coronensis cum Iacobo Marosán apprime contentum se declarat petitque et pro futuro anno facultari.

Rescriptum.

Gratulor vehementer e litteris Rmae Dyrae mihi semper aestimatissimis percipiendo conceptas meae de filio dilecto Iacobo Marosán expectationi efectum respondisse; conceptum vero ex eo quod omnes tres vocationi respondere, et vias Domini praeparare satagunt, animi laetitiam verbis exprimere haud possum. Dumque haec prudenti Rmae Dyrae manuactioni in acceptis referenda habeo; Iacobum Marosán pro futuro quoque anno ibidem manere faculto. Quem una cum sociis paternae benevolentiae porro quoque commendando, Reverendissimae Dñi Vestrae ab omnium bonorum Largitore firmam valetudinem, caelestem ad salutaria consilia exquenda gratiam omnigenamque prosperitatem precor, piisque suffragiis et fraternis affectibus devotus peculiari aestimii cultu persistens.

²⁾ Prot. pres. din 28 Iunie 1839 Nr. 656. »Rmus Antonius Kováts petit ut Marosán Iacobus et pro futuro anno Coronae pro docente relinquatur.

Rescriptum.

Reverendissimae Dominationis Vestrae in testandis Catholicae Religionis in partibus maxime adversis imo augendis emolumentis, plus admirari, quam condigne aestimare valeo; magisque sentio quam ut verbis exprimere valeam omni imitatione dignissima conamina, quibus solus pro muro Domus Dei in Barcia se interponere non dubitat. Ultinam utinam quibus major sphaera activitatis si non praeire conaminibus secundare animarentur. Eheu quam multa cor meum premunt quae in serium causae communis amici efundere non vacat!!! Novercantia adjuncta inter notabiles expensas quibus cuncta hic edificia ruinam minantia ab interitu vindicare adlabore cohibent, quo minus personaliter ante Thronum Clementiae Apostolici Regis provolutus animi suspiria efundere queam. Fluctuat, sed non mergetur Deo auxiliante navicula Petri. Inter hos sensus ut non secundarem votis Reverendissimae Dominationis Vestrae, et dilectum filium Iacobum Marosán pro hos conatus semet perficientem non facultarem pro futuro quoque anno ibidem manere

Kovaci, Lemeni vedea un stâlp al catolicismului în Țara Bârsei, și ca un zelos arhieru al bisericii sale, i-ar fi plăcut, ca religia credincioșilor săi, pe care o credea superioară atât din punct de vedere moral, cât și național, să nu slăbească, ci întru cât s'ar putea — prin mijloace civilizate, — să progreseze.

Școala, căreia i-a dat viață Iacob Mureșianu, progresa cu pași repezi. În anul prim, clasa I a avut 21 elevi, iar clasa II, 12. În 1839 se deschise și clasa III cu 16 elevi, și fu denumit un al treilea profesor, pentru dexterități. În 1840, când Andrei Mureșianu trecu de la școala din Cetate la acest gimnaz, avea deja 5 clase. Andrei Mureșianu propunea acum în cl. I și II gramaticală și în I humanitatis. În anul școlar următor (1841/42), cele 4 clase erau frecventate de 69 elevi. În 1842 se deschise și cl. V, propunând Iacob M. în cele trei din urmă, iar Andrei M. în cele două dintâi. În 1836 gimnaziul fu transformat în gimnaz public regesc, având 5 profesori. Iacob M. acum fu numit la cl. II humanitatis, cu salariu de 350 fl., plus un rețut de cvartir de 60 floreni la an.

În 1847/48 gimnaziul avea deja 118 elevi, propunând la Principia Andrei, iar la II humanitatis tot Iacob Mureșianu¹⁾. Progresele realizate de Iacob Mureșianu dimpreună cu vărul său Andrei, au fost elogios apreciate și din partea istoriografului acestei școli, Fr. Vargyasi, care zice: „Mult timp pe umerii acestor doi bărbați se învâрте toată greutatea instrucțiunii, cu toate că aceasta nu a putut fi mică la un institut, ce se afla în stadiul începutului, și era întru toate avizat la sine“²⁾.

* * *

haud possum. Proderit ei per quam plurimum sub directione tanti viri commorari, proderit et aliis curae suae concredendis. Deus largiatur eidem suam gratiam, quo vita, et exemplo gratus perseveret in conspectu ejus, et proficiat in via virtutis. Reverendissimae autem Dominationi Vestrae omnigenam coeli benedictionem cordicitus precando, piis suffragiis, et fraternis affectibus commendatus peculiari aestimii cultu persisto.

¹⁾ A. A. M., o. c. p. 64, nota 25. În Prot. pres. din 1847, Nr. 1203, din 10 Aug., e înregistrat »Marosán Andreas profesor infimae Gramatices Coronensis ratione Professoratus«.

²⁾ Fr. Vargyasi, A brassói rom kath. főgymnasium története, la I. Rațiu o. c. p. 35.

Barițiu, punând prin ziarele sale bazele publicisticii române din Ardeal, și-a asigurat colaborarea celor doi prietini ai săi blăjeni, a lui Iacob și Andrei Mureșianu.

Năcăzurile „Gazetei” și a „Foi” erau multe. După ce prin decretul guvernului transilvan din 8 Martie 1838, se câștigă „preaînalta voie” de a se tipări, mai trebuia exoperată concesiunea, pentru a putea intra cu posta și în Bucovina.

În scopul acesta, în vara anului 1839, Barițiu întreprinse, în societatea lui Iacob Mureșianu, o călătorie la Viena — Pentru obținerea de pașapoarte s'au adresat episcopului Lemeni, care i-a provăzut cu scrisorile obicinuite a se da teologilor cari erau trimiși la Viena ¹⁾.

Drumul nu le-a fost degeaba. Concesiunea dorită, le-a fost acordată.

Activitatea desvolată de această triadă blăjană, atât pe terenul învățământului, cât și pe terenul ziaristicii, — unde mai ales au avut prilejul să răspândească „ideile deșteptăteare ale școlilor din Blaj” ²⁾, — le-a câștigat dragostea și simpatia tuturor Românilor din Brașov. — Bogatul negustor, *Georghe Nica* — cel care își crease debușeu pentru potasa din fabrica sa, până și în îndepărtata Marsilie, — și care era în același timp inspector școlar și bărbat cu frumoase cunoștințe, „sprijinea cu multă bunătate pe tinerii profesori blăjeni, cari cercetau, foarte des casele lui, din care pricină îl numeau și „tata uniților” ³⁾.

¹⁾ Prot. pres. din 28 Iulie 1839 Nr. 741. »Baritz Georgius et Marosan Iacobus clerici *Coronae* docentes petunt facultatem Viennam ascendendi.

Rescriptum.

Desideratas per Dilectiones Vestras facultatorias Viennam adeundi litteras pro paterno quo in eosdem ferimur animo isthuc accludimus, monere necessum haud existimamus ut vocationis memores in cunctis verbo et exemplo se tales exhibeant quales oportet esse viros in sortem Domini vocatos. Non nihil tamen solliciti sumus de eo an non et ex parte Civilis Iurisdictionis passualibus opus sit; verum quidem est clericos ad fundationem missos solum nostris facultatoriis provideri solitos esse. Quas ipsas ne impedimentum experiantur dum curru publico pro 29-a eo pervenire non possent per expressum mittimus Praesuleam benedictionem largiendo paterne propensimanescentes.

²⁾ A. A. M., o. c. p. 21.

³⁾ Ibid. Dl *Onisifor Ghibu* în cartea sa »Catolicismul ungureso în Transilvania și politica religioasă a Statului român« (Cluj, 1924) arată de asemenea rolul important avut de Români și în primul rând de I. Mureșianu, la întemeierea liceului catolic din Brașov.

Un alt negustor bogat, *Rudolf* (Radu) *Orghidan*, sprijinitor călduros a presei românești, care luase ființă la Brașov, scrie episcopului Lemeni, în chestiunea circularii pentru prenumărare a ziarului „*Foaia Duminicii*”¹⁾.

Până și *compania comerciala grecească* din Brașov, prin „birăul” (șeful) ei, *Daniel Cervenvodali* recurge la *Lemeni*, pentru a interveni la cancelarul Alexie Nopcea, în chestiunea îmbunătățirii situației ei. — Lemeni nici nu întârzie de a-i satisface această dorință²⁾.

Multe s’ar mai putea spune despre rolul pe cari l-au avut cei „trei misionari veniți din metropola naționalismului româ-

¹⁾ Prot. pres. din 15 Dec. 1838. Nr. 1071. »Rudolphus Orgidán Coronensis petit Ephemerides titulo Folia Duminici pro praenumeratione circulari. — Seponitur«. Revista așa cum a fost redactată la început de bătrânul translator al orașului, Barac, nu-i plăcea nici lui Cipariu. Barițiu, luând (în 1838) asupra-și publicația, îi schimbă și caracterul și numele (Cf. Iorga, Ist. lit. rom. în v. XIX, v. I, p. 307).

²⁾ Prot. pres. din 25 Sept. 1841. Nr. 876. »D. Daniel Cservenvodaly Coronensis rogat, quo causam compagniae Graecor commendaremus Exmo D. Alexio Nopcsa cancellario aulico.

Rescriptum.

Lekötelezeten á Tkts Urnak egy Püspöki disz ruházat érteke eránti meg bizásmra tett szives szolgáltyával, — midőn annak, ugyan á Tkt Ur akkor kikérendő közbe járásával, ki állítását, szerencsésb időkre halasztani kéntelenitenek kö nyületeim; — kiváltságos kereskedő Társaságuk függetlenebb ugy mint jobb karba állítására intézett buzgo igyekezetőket pártolni. 's azt csekély bé folyásom szerént, az illető helyeken, elő mozdítani, annál készebb vagyok, mennél inkább szivemen fekszik ugy a közjo, mint ennek előmozdítására czélo minden intézetek. E' tárgyban vállalatuk, hogy nem könnyű kivitelű, az utba álló okadályok eléggé bizonyityák, és En ezt, fel küldendő követőknek kezébe adando, á Cancellarius Ur' Ö Exjának ez ügyet ajánló levelemmel elősegíteni, azon okból nem látom jónak, hogy az Ö Exjához irandó levelem így pecsét alatt nem mehetne, — mit pedig nem elég illőnek tartanék, — maga utyán azonba á Postán Ö Exjának irni el nem mulatom. — Arra pedig á Tkts Urat figyelmeztetni kívánom, hogy egy oly kitűnő állásu? Urhoz, mint Cancellarius Ö Exja, irott leveleire ha választ nem is kapott, nem kell azonnal gondolni, mint ha tekintetbe nem méltatta volna kérelmét, ugyan is oly magos kivatalba álló uraktol válasz nem mindenre szokott jönni, mikor á megtalálás nem hivatalos. — Melyeket á Tkts Urnak f. h. 2-ról hozzám intézett levelére bizodalmasom meg irván, tisztelettel vagyok«.

Scrisoarea e de mâna arhivarului Turcu.

nesc dela Blaj" ¹⁾, — în ce privește rolul lor, de sămănători de idei și deșteptători ai conștiinței naționale românești — prin zierele redactate de ei, cărei misiuni, Barițiu mai ales, după anul 1845 — când s'a retras din învățământ, — s'a dedicat cu trup cu suflet. Dar cadrele unui articoli sunt prea strimte pentru aceasta.

Voiu aminti însă, că atunci când a fost vorba de întemeierea „*Reuniunii Femeilor Române*“, din Brașov, primul apel l-a făcut (în 15 Dec. 1849) soacra lui *Iacob Mureșianu*, *Maria Nicolau*, la îndemnul ginerelui ei ²⁾.

Un mijloc și acesta, pentru a solidariza societatea română din Brașov, fără deosebire de cenesiune, și a potența și în acest fel inclinarea doamnelor române culte, spre întreprinderi naționale, și în primul rând spre întărirea sentimentului național și păstrarea limbii românești în familie, cu ajutorul mamelor. Inițiativa făcută atunci de *Iacob Mureșianu* prin soacra sa *Maria Nicolau*, prima președintă a Reuniunii Femeilor Române din Brașov, a fost simburile în jurul căruia a crescut „*Congresul Uniunii Naționale a femeilor din România Mare*“ ³⁾.

Când apoi, după anii 1848, *ideia întemeierii unui mare gimnaz național românesc la Brașov*, (concepută în Noem. 1844) începea să se realizeze, *Barițiu* și *Iacob Mureșianu* cari împreună cu învățatul și însuflețitul protopop *Ioan Popasu* ⁴⁾, nu au încetat de-a conlucra neîncetat întru solidarizarea celor două biserici ortodoxe din localitate (Brașov-Cetate și Brașov-Șchei) întru înfăptuirea acestui măreț și nobil scop, — nu au între-lăsat să fie de față la toate momentele mai de seamă, împreunate cu întemeierea acestui institut.

Pe amândoi îi aflăm — din 4 Maiu 1850—22 Sept. 1851, — între cei 6 membri ai primei eforii școlare de sub președenția lui *Popasu*, că reprezentanți, dimpreună cu *Ioan Iuga*, a

¹⁾ Carpații. I. c.

²⁾ A. A. M. o, c. p. 23 sqq.

³⁾ Cf. articolul dnci *Isabela Sadoveanu* despre ultimul congres al »*Uniunii Naț. a femeilor din România Mare*«, ținut la Timișoara în zilele de 12 și 13 Sept. a. c., în ziarul »*Neamul Românec*« din 19 Sept. 1925.

⁴⁾ A studiat liceul la Blaj, iar teologia la Univ. din Viena, ca elev în seminarul catolic »*Sf. Barbara*«, unde au fost trimiși atâția tineri a bisericii unite, și unde au studiat mai mulți chiar și dintre ortodocși, de ex. *Gheorghe Lazar*, *Nicolae Popea* etc. *Popasu* era de altfel cumnatul gr. catolicului *Ioan Maiorescu* (alias *Ioan Trifu*).

bisericii din Cetate¹⁾. — Nu odată membrii acestei comisiuni se întruneau și consfățuiau chiar și în casele lor²⁾.

Iacob Mureșianu de altă parte, contribui între cei dintâi, și cu bani (80 fl.) la înființarea liceului³⁾, iar Barițiu se angaja să traducă ori prelucre manualele de istorie și geografie necesare⁴⁾, și tot el premergea cu exemplul la întemeierea bibliotecii liceului, prin donațiunea sa de 20 cărți, făcută în 7 Dec. 1850, donațiune pe care o însoțea cu o scrisoare către Eforie, în care spunea între altele, că „O școală regulată nu poate fi lipsită de o bibliotecă“ și că „O școală românească fără bibliotecă compusă din cărți mai vârtos române, se aseamănă unei case de familie lipsită cu totul de sare“⁵⁾. — Primul director al acestor școli, Gavril Munteanu, a fost numit, în deosebi, la stăruințele lui Barițiu⁶⁾. Pactul fundamental, sau noul „legământ“ — din 1 Sept. 1851, -- a celor două comune bisericești (Sf. Nicolae și Adurmirea Maicii Dlui), în baza căruia s'au condus neconținut școlile române din Brașov până în zilele noastre, a eșit tot din peana lui Barițiu, în conțelegere cu Ioan Popasu⁷⁾.

La primele săpături pentru temelia gimnaziului, făcute în 26 Sept. 1851, Barițiu a fost acela, care după bătrânul Vasile Lacea (trecut de 72 ani) a urmat îndată la săpat⁸⁾.

În ziua punerii pietrii fundamentale (17/29 Sept. 1851), după slujba dumnezeiască săvârșită de episcopul Andrei Șaguna, și după cele două vorbiri, una a Arhiereului, cealaltă a directorului Gavril Munteanu, *se recită două poezii ocazio-*

¹⁾ A Bârseanu, o. c. p. 49 și 600. În 22 Sept. 1851, Barițiu și I. Mureșianu se retrag din Eforie, văzând că prezenta lor nu convenea episcopului Șaguna, care pretindea observarea strictă a caracterului confesional al școlii (p. 86).

²⁾ Ibid. p. 49.

³⁾ Ibid. p. 134.

⁴⁾ Ibid. p. 59.

⁵⁾ Ibid. p. 276.

⁶⁾ Ibid. p. 57.

⁷⁾ Ibid. p. 67.

⁸⁾ Ibid. p. 74. Barițiu care acum nu era nici profesor, nici redactor (>Gazeta< și >Foaia< dela 1850 au trecut sub conducerea lui Iacob Mureșianu) se amintește pe sine ca >fost profesor și redactor, iar acum secretar al comunei (bisericești din Cetate) și al Gremiului neguțătoresc român<. Ibid.

nale, compuse de Iacob Mureșianu — și dedicate binefăcătorilor școalei, a cărei temelii se puneau. Ambele poezii au fost recitate în genunchi, cea latinească, din partea tinărului elev Ioan Meșianu, mitropolitul de mai târziu, iar *oda românească de către autorul însuși*¹⁾.

Cuvântul favorit al inimosului protopop *Popasu*: „*Să zidim Ierusalimul românesc*“, se întrupa sub ochii celor prezenți. În fața asistenței, stând în genunchi, lângă piatra de temelie al noului gimnaz, *Iacob Mureșianu* putea să înalțe la adresa binefăcătorilor noului Ierusalim — binefăcători dintre cari el nu era cel din urmă, — aceste adânc simțite versuri, izvorâte din adâncul sufletului său românesc și creștinesc:

*Măriți să fie 'n secolii și cari c'o peatră mică
Înalță este ziduri, altar pe cari jertfim,
Ca fii și nepoții, feriți de jug de frică,
Să cânte: aste școale's al nost Ierusalim!*

*Ușoară să le fie
Țărâna în mormânt!
Memoria le 'nvie*

BCU Cluj / Biblioteca Cluj

În veci pe acest pământ!!²⁾

DR. CORIALAN SUCIU.

¹⁾ A. A. M. o. c. p. 77 și Carpații, nr. c. p. 7. — Bârseanu, o. c. p. 82 spune, că a doua ar fi fost zisă de Gheorghe Bellissimus.

²⁾ A. A. M. o. c. p. 79 și Carpații nr. citat, p. 7.

Izvoarele de mână întâi despre s. Nichita Remezianul.

O altă notă a s. Nichita, ce ni-o prezintă Paulin, e că, Nichita era un mare iubitor de muzică. El cântă nu numai cu ai săi acasă,¹⁾ cântă și în biserica lui Paulin la Vola²⁾; instruează în cântări chiar și pe marinarii veseli pe bord³⁾. Toate acestea ne fac a crede, că s. Nichita alături de Ambrozie, Augustin și sf. Vasile încă a avut un rol însemnat în organizarea muzicii și a cultului bisericesc în secolul IV—V. Tot acestea informațiuni ale s. Paulin au dat dovadă de confirmare a mărturisirii unor manuscripte vechi, că s. Nichita ar fi compozitorul celebrului imn creștinesc: „Te Deum laudamus“⁴⁾

O prețioasă informațiune despre stările religioase unde muncea s. Nichita sunt versurile 145 sqq., 168 sqq.:

BCU Cluj / Central University Library Cluj
„per crucis scalas properas in astra...
„... Deus... spectat varios labores
[bellaque mentis“,

cari sunt a se înțelege despre multele lupte și amărăciuni ce le avea apostolul nostru cu arianii din acelea regiuni. — Că s. Nichita avea să combată secta arianilor, apare chiar și din operele lui. Nu numai scrie un tratat special despre dumezeirea lui Isus Hristos, dogmă negată de ariani, dar are aproape în toate tratatele sale aluziuni privitoare la Ariani⁵⁾.

Sunt importante și informațiunile ce ni-le dă Paulin, evident după povestirile ce i-le făcuse Nichita, despre teritorul și popoarele evanghelizate de s. Nichita, precum și despre rezultatele predicării lui:

„te patrem dicit plaga totae Borrae
„ad tuos fatus Scythia mitigatur...
„et Getae currunt et uterque Dacus ..

¹⁾ „Choris illis ... qui duce te caventes sidera pulsant, ibid p. 85: si p. 198; v. 276 sqq.

²⁾ Carmen XXVII ibid. p. 204 v. 284 v. 500,

³⁾ Ibid. p. 85.

⁴⁾ v. articoli nostri din Nr. 4, 5, 6 „Cultura creștină“ a, 1824.

⁵⁾ cf. Burn, o. c. possim.

din cari cuvinte se deduce, că activitatea misionară a sf.-lui Nichita s'a extins bineșor peste toată partea nordică de-atunci a imperiului, sigur de ambele maluri ale Duuării (cf. și versurile: „*quaque Riphalis Boreas in oris, adeigat densis pruinis fluvios*“ v. 201 Carmen 17), și că de roadele ei binefăcătoare au beneficiat chiar și barbari ca Goții și Hunii“.

Regiunile parcurse de Nichita sunt friguroase, necultivate, fără drumuri²⁾, muntoase și cu râuri multe, locuri cari convin foarte bine regiunilor din sudul imediat al Dunării, neeschizându-se de tot însă nici cele nordice, mai apropiate.

Între popoarele convertite de s. Nichita la creștinism, afară de cele amintite, mai sunt a se aminti și Bessii, un trib trac, romanizat total de către s. Nichita³⁾. În genere, întreaga activitate a s.-lui Nichita e caracterizată de un spirit roman ireproșabil (cf. „*barbari discut resonare Christum corde Romano*“; și „*non unius populi magistrum, sed dec unius pedit esse civem te Deus terae; patria ecce nostra* (zice Paulin, nobilul roman) *te sibi sumit*“⁴⁾).

Efectul produs de evanghelizarea neobosită alui Nichita e admirabil. În locul ferocității, a sălbătăciei, a inculturei, intră blândețea, bunătatea, cultura creștină și romană; din lupi a creat Nichita oi și-a făcut să locuească împreună leul (barbarul) cu vițelul (romanul). Ascunzișurile bandiților devin locuri de închinare, văile și munții răsună de glasul cuvioșilor, cari și-au închinat viața lui Crist; obiceiurile fiarălor s'au schimbat în viață îngerească.

„*invii montes prius et cruenti*

„*nunc tegunt versos monachis latrones*

facis alumnos

„*sanquinis quondam, modo terra vitae est,*

„*vertitur coelo pia vis latronum* (rugăciunea lor)

„*mos ubi quondam fuerat ferarum*

²⁾ Vezi interpretarea acestor versuri în articolii citați din Nr. 4, 5 „Cult. creșt.“ 1924.

³⁾ cf. v. 201, 218, 241, 242.

⁴⁾ „*nam simul terris animisque duri*

„*et sua Besci nive duriores*

„*nunc oves facti duce te gregantur pacis in aulam*“,

Carmen XVII v. 20b sqq.

⁴⁾ ibid. v. 221 - 324.

nunc ibi ritus viget angelorum
 „et latet iustus quibus ipse latro vixit
 [in antris ¹⁾].

Toate acestea dovedesc opera culturală cu adevărat binefăcătoare ce o desfășurase Nichita în provinciile dunărene, printre provinciali și admigrați, când frica de invaziunea barbarilor oprise, aproape cu desăvârșire, orice operă culturală.

În restul poeziei XVII Paulin își i-a încă odată rămas bun de la prietenul său de neuitat zicând să rămână cu gândul pururea la el:

„nunc abi, felix tamen et recedens
 „semper huc ad nos animo recurrit;
 „esto nobiscum licet ad paternam
 [veneris urbem“ ²⁾].

Așa a știut Paulin de Nola, nobilul roman, să-l însuflețească pe episcopul dac, ca să mențină legături sufletești cu Apusul latin, legături cari erau, prin el, ale întregului element romanic de aici.

3. Venerabilul și savantul episcop dac nici nu se desparte pentru totdeauna, căci la anul 402 iar îl găsim la Nola, cu ocaziunea comemorării a noua a sf. Felix. Poezia scrisă de către s. Paulin cu aceasta ocaziune e cu mult mai lungă și mai monotona. Ceeace ne interesează mai mult în ea sunt aceste lucruri:

a) Paulin dă semn de o venerațiune specială față de s. Nichita, dovedind prin aceasta superioritatea smeritului episcop dac față de el:

„sicut ovis sitiens ad viva fluentia cucurri
 „aridus et sensi mea protinus utera tendi
 „adtentus quae diu pascentis in ora magistri
 „inspexi docto varias in pectore virgas
 „conspectumque bibi ³⁾)...
 ... tu' sancte, paterno
 „suscipe me, Niceta, sinu et tum pectore docto
 „sustineor caput in blando mihi corde reclinans
 sal tuus insulsum me condat ⁴⁾).

¹⁾ Ç. XVII v. 220 sqq.

²⁾ ibid. v. 317 sqq.

³⁾ Hartel, o. c. p. 277, v 314 sqq.

⁴⁾ ibid.

b) Paulin face aluzie la marile dificultăți ce trebui să le învingă Nichita până ajunsese la el, dar nimic nu-l reținu:

„... nec te mare, nec labor ullus
„nec Gotici tenuere metus, nec frigora longis
„dura viis, vere in tantis, Niceta, fuisti
„casibus affectu *victus victorque* benigno
„quam metui ne te mediis regionibus hostis
„discclusum opposita bellorum nube tenerent¹⁾).

E vorba de războaiele Goților, cari la anul 395 părăsiră stațiunile lor dela Dunăre și conduși de Halaric într'o expediție lungă au devastat toată peninsula balcanică. Scăpând de cursa ce li-o pregăti. Stilicone în Arcadia, se așează în Iliric, adică tocmai prin patria s.-lui Nichita. De aici își îndreptează ei la a. 400—403 atacul împotriva Italiei, dar fură bătuți de Stilicone la Polentia (402); la 410 totuș devastează Roma („sacco di Roma"). Poate la luptele din 402 face aluzie Paulin. Fu la tot cazul o îndrăzneală mare din partea s. Nichita, să facă pe vremuri așa de tulburi, o călătorie așa lungă și așa plină de pericole. Fără vaza de care se crede că se bucura înaintea acestor barbari, nici nu putea să întreprindă o așa călătorie.

c) Al treilea lucru de interes pentru noi e interesul mare ce-l arată sf. Nichita față de pictura și arhitectura bisericii lui Felix. El studiază totul cu multă atențiune, picturile, clădirea pe din lăuntru și pe din afără. Nu putem să dăm altă explicare acestui interes viu arătat pentru nouile clădiri ale lui Paulin de către s. Nichita, decât prin faptul, că poate voia, să le introducă și la el acasă. De fapt bazilica închinată Sfinților Apostoli Petru și Pavel, descoperită la Remesiana, precum și alte multe clădiri ale biserici aflate de arheologi în regiunile dunărene și balcanice, arată influință arhitectonică romană²⁾.

Aceste cuprind poeziile și epistolele sf.-ului Paulin de Nola, pe scurt, despre persoana și activitatea sf.-lui Nichita Remezianul, apostolul nostru. Mărturii prețioase fără de cari am ști puțin, aproape nimic despre marele nostru apostol.

¹⁾ ibid. p. 277.

²⁾ cf. Burn, o. c. p. VIII; I, Zeiller, o. c. la monumente.

II. O altă mărturie o avem la *Ghenadie*, scriitor bisericesc din Marsilia, care în cartea sa despre bărbații iluștri ai bisericii, o continuare a opului de acelaș nume, al s.-lui Ieronim, are un capitol și despre s. Nichita al nostru (cap. 22).

Gennadius

Catalog vir. illustr. c. 22.

„Niceta Remesianae civitatis episcopus composuit simplici et nitido sermone competentibus ad baptismum instructionis libellos sex. In quibus continet primus, qualiter se debeant habere competentes, qui ad baptismi gratiam cupiunt pervenire Secundus est de gentilitatis erroribus, in quo dicit suo paene tempore Melodium quendam patrem familias ob liberalitatem et Gadarium rusticum ob fortitudinem ab ethnicis esse inter deos translatos. Tertius liber de fide unice maiestatis; quartus adversus genethliologiam, quintus de symbolo, sextus de aqni pascalis victima. Edidit et ad lapsam virginem libellum, omnibus labentibus emendationis incentivum“¹⁾.

Ceace e de interes în aceasta mărturie alui Ghenadie e întâiu faptul, că Ghenadie, care în opul său observă plus-minusve ordinea cronologică, îl pune pe Nichita între oamenii morți între anii 410—423.

În cap. 17 vorbește despre Rufin † 410

„ „ 18: Tichonius † ca 423

„ „ 19: Sulpiciu Sever † 420

„ „ 20: Antiochus ep. † ca 408

„ „ 21: Severianus Gabalus: 423 (?)

„ „ 22: Nichita † (?)

Anul morții sf.-lui Nichita nu se știe. În anul 424 probabil e mort căci Papa Celestin în epistola ce o scrie mitropolitilor din Illyricum, nu-l pomeneste²⁾.

Al doilea lucru important ce-l știm dela Ghenadie, e că Nichita al nostru a fost un scriitor dunărean însemnat al veacului al IV și V. Ghenadie se vede că a cunoscut amănunțit conținutul celor 5 cărți ale sf.-lui Nichita numite colectiv: instrucțiuni catehetice, ale căror titluri ni-le dă:

¹⁾ Burn, o. c. p. 137,

²⁾ cf. Jaffé, 219.

Întâia carte a tratat despre comportarea celor chemați la s. botez; a doua despre diferitele aberațiuni păgânești, de cari se vede au fost destule în regiunile evangelizate de s. Nichita; a treia despre unitatea s.-tei Treimi; a patra despre diferitele metode de a cunoaște viitorul din stele etc.; a cincea e o expunere a crezului creștin; a șasa un tratat despre Paști.

Durere că din toate acestea nu avem decât numai cartea a 3-a și a 5-a; celelalte avem numai câteva fragmente. Ghenadie mai amintește și scrisoarea către o vergură căzută, care nu e decât o predică foarte impresionantă, așa dupăcum spune Ghenadie, bună a fi citită de către toți păcătoșii pentruca să prindă frică de păcat.

Critica modernă a mai descoperit încă și alte opere incontestabil de-ale s.-lui Nichita, ca cele despre numirile lui Isus Hristos, despre privighiare și despre cântare¹⁾. Autorul ce-și poate reclama cu mai mult drept paternitatea celebrului imn „ambrozian” „Te Deum laudamus”, e tot s. Nichita.

Trebue să fim recunoscători memoriei acestor doi mari literați ai apusului: Paulin și Ghenadie, cari au scăpat din negura veșnicei uitări persoana nouă atât de iubită a apostolului și a încreștinătorului nostru.

Dr. A. TĂUTU.

¹⁾ cf. »Testitorul« Nr. 12 — 1925

INSEMNĂRI.

Cu cine are legături Roma papală. Ca să apară mai bine internaționalismul, cum trebuie să fie Biserica lui Hristos. marele prestigiu moral, de care se bucură Sfântul Părinte al Romei în fața întregii lumi civilizate, dăm la vale (cf. Vestitorul) lista țărilor cu care Sfântul Părinte al Romei are legături diplomatice, cu data înființării ambasadelor sau legațiunilor.

În anul 1914, când a erupt războiul mondial, Sf. Scaun avea legături numai cu 13 state străine și tot atât atâtea nunțiat-uri și delegații apostolice. Azi (în 1925) are 29 de nunțiat-uri sau internunțiat-uri și 18 delegații apostolice (reprezentanți fără caracter diplomatic), iar la Vatican sunt reprezentate 29 de națiuni străine între cari 7 cu ambasade și 22 cu legațiuni.

Ambasade au următoarele state: Belgia (legațiune transformată în ambasadă la 1921). Spania, Germania (vechia legațiune prusiacă transformată în ambasadă la 1920); Franța (restabilită în 1921); Brazilia (leg. transf. în amb. în 1919); Chili (leg. transf. în amb. la 1920); Peru (leg. transf. în amb. la 1919).

Legături (22): Republica Argentina; Austria (1921); Bavaria, Bolivia, Columbia, Costa-Rica, Marea Britanie, (aceasta mai întâi misiune interimală 1915, transformată în legațiune permanentă în 1921), Grecia; Haiti, (1891), Olanda (misiune în 1915, leg. în 1921); Lituania (1919); Luxemburg, Monaco, Nicaragua, Polonia, (1919); Portugalia (ambasadă suprimată în 1910, restabilită ca legațiune în 1918); România (1920); Rusia, Cehoslovacia (1919); Ungaria (1920); Jugoslavia (1919); Venezuela (1919).

Nunțiat-uri: sunt în: Argentina, Austria, Bavaria, Brazilia, Cehoslovacia, Chili, Columbia, Elveția, Franța, Germania, Iugoslavia, Paraguay, Peru, Polonia, Portugalia, România, Spania, Venezuela.

Internunțiat-uri: Bolivia; 4 republici: Costa Rica, Nicaragua, Honduras, Salvador; Haiti. Olanda, Luxemburg, Panama.

Delegații apostolice sunt: în Africa de sud (1922), Albania (1920), Canada (1899), Țara-nouă (1910); China (1922); Constantinopol (1868), Cuba și Porto Rico (1899); Egipt, Arabia (1839); Statele Unite ale Americii (1895); Grecia (1834), Indiile Orientale (1884), Japonia (1919), Letonia, Lituania, Estonia, (1922); Kurdistan, Armenia mică, (1832), Mexic (1895), Persia (1874), Insulele Filipine (1901) și Siria (1762).

P. T.

Joana d'Aro în literatură. Această minunată figură istorică, împregnată de tot misticismul evului mediu, a stimulat inspirația literaților din toate vremurile.

Primul care s'a ocupat de ea a fost Shakespeare, în „Enric VI”. Dar Shakespeare era englez și nu putea vedea în Ioana d'Arc, inimica Angliei, decât o vrăjitoare rea și primejdioasă.

Voltaire scrie »La Pucelle«, violent pamflet anticlerical; Schiller scrie »Fecioara din Orleans«, în care suferă adevărul istoric, în folosul efectelor dramatice, pe care le caută.

Cel care o laurează — dacă se poate spune așa — pe Ioana d'Arc în vremurile moderne este Quicherot, care publică o lucrare a procesului dela Rouen.

Lucrarea aceasta stărnește un entuziasm mondial pentru Ioana d'Arc, al cărei elogii îl scriu Mark Twain în America, Andrew Lang în Anglia, Michelet și Gabriel Hanotaux în Franța.

Ironia scepticului Anatole France nu poate cruța însă pe Ioana d'Arc de vreme ce biserica catolică își apropiază această eroină. Ea nu este din nou reabilitată decât prin »La Vierge au Grand Coeur« de Francis Porché, căruia îi urmează Delteil și Bernard Shaw. (A. L. A.)

Goana după plăceri. Grava filozofie, blânda învățătură religioasă, morala curentă în care se cresc generațiile tinere, conștiința chiar nesprîjinită de o mare subtilitate, sunt unanime ca să arate superficialitatea plăcerii, înțeleasă ca un unic scop al vieții, ca singurul țel de urmat și de atins.

De altfel, cine vânează plăcerea cu pasiunea jucătorului de cărți, este în unanimitatea cazurilor un nenorocit, căci natura a fost destul de șireată pentru a nu face fericit pe acela care aleargă după fericire. Din potrivă, cei cari își pun în gând altceva decât numai satisfacerea plăcerilor legate de trup, aceia sunt și cei ce gustă mai bine din paharul plăcerilor. Vechea ironie: Ai ceea-ce nu vrei; și nu ai, ceea-ce te muncești să stăpânești!

Totuși în contradicție cu toate datele conștiinței reflectate, a minții conduse de rațiune, a instinctelor chiar, sunt o mulțime de ființe cari nu concep viața decât ca o serie de plăceri.

Și ce plăceri? Nu cartea bună, nu tabloul ce încântă ochii, nu concertul ce înalță sufletul în regiunile misterioase, nu. Ci altceva, eu totuși altceva: Cheful nerod într-o sală unde miroasuri neplăcute se amestec, automobilul, care e privit nu ca un mijloc de sport sănătos, ci un mijloc de paradare neinteligentă; hetaira plătită și toate nimicurile, tot ceea-ce este exterior și superficial, și trecător, aceasta atrage pe o mulțime de tineri fără experiența vieții fără conștiința adevăratelor fericiri din viață.

Sărmani nenorociți cari nu știu ce e fericirea, ca acei oameni nevoiași cari cred că paharul de vin prost sorbit într-o cărciumă, e un summum de fericire!

După războiu, această inconștientă s'a agravat, și goana după plăcerile cele mai neinteligente s'a intensificat.

Nenumăratele cazuri de hoții, de excrocherii, sunt simptomul vremii în care sufletele nu mai au înfrânarea logică și prevederea nu mai poate ține în loc asvârlirea în plăceri care mâine va fi răsplătită cu desonoarea, cu închisoarea, cu moartea morală!

Pentru clichetul sticlei de șampanie; pentru surâsul prefăcut al hetairei plătite; pentru lingușirea chelnerului plastronat ce toarnă vinul zahărit în pahare; pentru poleiala și falșitatea unei clipe se duc la moarte tineri ce ar fi putut să fie utili, dacă conștiințele ar fi mai treze și dacă mintea ar fi mai luminată și mai puțin obosită!

Sărmani tineri! Pieriți ca musculițele atrase de flacăra lumânării
PETRONIUS.

MISCELLANEA.

Protectoara muribunzilor. Printre viziunile sale Ecaterina Emerich ne povestește conversiunea unui păcătos pe patul de moarte. Am văzut, zice ea, pe un biet invalid care murea cu adevărată căință în suflet. Am văzut pe sf. Fecioară cu pruncul Isus lângă patul lui de suferință. Am văzut și trecutul acestui om. Era dintr'o familie respectabilă din Franța. Părinții l-au consfințit dela naștere sfintei Maria. L-am văzut devenit soldat și dezertând din armată. Avea însă un fel de respect pentru sf. Maria și de aceea dânsa l-a scăpat din primejdiile cele mai mari. Mai târziu însă s'a dat la hoții și tâlhării, a început o viață destrăbălată; dar de câte ori dădea cu ochii de o icoană a sfintei Maria îi era rușine de sine însuși. În sfârșit a fost prins și condamnat pe viață la închisoare; dar de aici l-au scos tovarășii săi. L-am văzut umblând fără căpătâi prin oraș. Pentru alte hoții fu iar pus la închisoare; dar când veniră Francezii fu iarăși liberat și înrolat în armată. Dezertă și de data aceasta. Fu împușcat la un braț și de atunci rămase invalid. În aceasta stare își câștiga existența îngrijind pe bolnavi într'un spital. Nici acum nu se liniște cu totul. Luă hotărîrea să meargă în altă parte a orașului cu gândul că poate îi cade ceva de furat. Înainte de plecare însă simți o adâncă remușcare de cuget. Și-a adus aminte că fu sfințit cândva sfintei Maria și deci trebuie să-și îndrepte viața păcătoasă. Din acea clipă începu să se gândească serios la bunătatea pe care Dumnezeu a avut-o cu dânsul, a început o viață pocăită, pe care n'a mai schimbat-o până la moarte. L-am văzut murind liniștit sub paza sfintei Maria în orașul Münster.

Citim în istoria călugărilor Cartuziani că în anul 1313 a murit un călugăr pios, mare cinstitor al Maicii Domnului. Puțin timp înainte de moarte fu grozav chinuit de gânduri de desnădejde. I-se părea că vede pe diavolul cu o carte mărișoară din care citea păcatele vieții lui întregi. Aceasta a adus atâta frică în inima bietului călugăr încât se credea de acum condamnat pe vecie. Dar în acest necaz îi apărură sfânta Maria și plină de iubire îi zise: De ce te lemi? Ca dovadă că nu te-am părăsit ui-te fiul meu care ți-a iertat toate păcatele. La aceste cuvinte muribundul simți atâta liniște în suflet, încât i-se părea că pentru el a și început bucuria celor drepti. Cu zâmbet pe față își dete scurt după aceea ultima suflare.

Când sf. Andrei Avelin zăcea pe patul de moarte, a avut de dus o atât de aprigă luptă împotriva iadului, încât toți cei de față fură cuprinși de cutremur și frică. Sfântul tremura din întreg trupul, scrâșnea din dinți, și groase sîroaie de lacrimi erau dovada luptei crâncene din inima lui. Cei de față se rugau cu multă râvnă și se cutremurau gândindu-se la sine. Din timp în timp sfântul își arunca privirea asupra unei icoane a sfintei Fecioare și acest lucru îi aducea oarecare mângăre. Dar însfârșit se îndură Dumnezeu și făcu să înceteze furtuna. Fața sfântului se făcu liniștită, privirea i-se îndreptă iarăși spre icoană și fericit își dete sufletul în mâinile Mamei prea iubite. (Gh. P.)

Auguste Comte terțiar franciscan. — Un fapt generalmente puțin cunoscut. Auguste Comte, marele pozitivist francez, din numărul celorce s-au schimbat din Saul în Paul și care după conversiune deveni terțiar de-al Sf. Francisc, pentru regulile căruia preferă o devoțiune plină de dragoste. El ceru se fie înmormântat cu hainele de Terțiar.

Iată ce scria în *Amintiri Franciscane*.

»In timpul șederii mele în Florență, am făcut cunoștință cu P. Bernard de Fivizzano, pe atunci provincial Capucin. Mergeam să mă spovedesc la el și în același timp îl vizitam celula sărăcăcioasă. Niciodată n'am gustat o atâta pace, o atâta liniște și odihnă ca în această umilă odăiță a Părintelui Bernard. Dela el am primit haina ordului terțiar cu care mă simțiam mult mai fericit, decât dacă ași fi fost îmbrăcat cu o haină de princip. Dumnezeu să mă ierte dacă am fost necredincios obligațiilor asumate prin profesiunea de terțiar. Să-mi ajute Dumnezeu să duc cu mine în mormânt această haină». (i. s.)

Intre Tolstoi și Gandhi. D. René Valfort în revista »L'Ordre Naturel«, făcând o paralelă între marele scriitor rus Tolstoi și apostolul indian Gandhi, observă următoarele:

Doctrinile lui Gandhi și ale lui Tolstoi se bazează amândouă pe principiul *neviolenței*.

Totuși Gandhi pare mai puțin utopist, doctrina lui este mai pe înțelesul mulțimii.

Trei puncte esențiale îl deosebesc de *profețul* rus:

1. Tolstoi nu era naționalist. Gandhi își iubește cu patimă țara. 2. Tolstoi nu se interesa decât de efortarea individuală. Gandhi propovăduiește organizarea eforturilor coordonate. În fine și mai ales: 3. Tolstoi a fost o fire slabă, Gandhi este un om energic.

Asupra primului punct, Tolstoi este superior lui Gandhi. Căci acela care iubește pe toți oamenii cu o dragoste egală este, din punct de vedere moral, mai sus decât acela care preferă numai o parte din oameni: pe compatrioții săi.

Asupra punctului al doilea, Gandhi este înainte, fără îndoială. El a dovedit că ne-cooperarea nu-i singura formă care se poate da luptei fără violență; mai este și greva și sancțiunile economice. Metodele de luptă contra răului, care exclud omorul, trebuiesc considerate ca cele mai folosite. Trebuie de asemenea să se facă o deosebire între noțiunea de forță și noțiunea de violență.

»Eu nu cer Indiei, spune Gandhi, se întrebuinteze neviolența din cauza slăbiciunii ei, ci cu conștiința forței și a puterii sale«.

Vorbele lui Tolstoi ating uneori inima, dar acelea lui Gandhi răspund mai bine la obiecțiunile rațiunii. Va veni o zi când pacifismul integral al dușmanilor violenței va fi recunoscut, ca »un idealism practic«, spune Gandhi, și ca cel mai practic dintre idealisme. (A. I.)

Cinematograful științific. Nu sunt mai mult de 20 ani de când s'a reușit să se ruleze primul film, de câțiva metri lungime, cu câteva naive scene, ca »un om mergând«, »familie la masă«, etc. și cari provocau entuziasmul spectatorilor.

Dintru tot începutul s'a spus că rolul cel mai mare rămâne însă cinematografului pe tărâmul științific. Pelicula de celuloid știe să prindă, ca și placa fotografică, amănunte, cari scapă ochiului.

De curând comisariatul poporului pentru regenerarea socială din Rusia sovietică a luat inițiativa filmării unei serii întregi de experiențe științifice. Primul film de asemenea natură este intitulat »Mecanica creierului« și este luat de societatea cinematografică din Moscova »Mesrabpomrus« sub conducerea profesorului L. Wosskrenenski, elevul academicianului I. Pawloff, alături de el conlucrează profesorii Omikof, A. Nemilow, S. Averinzoff și Fursicoff.

Filmul are de scop să faciliteze diferitele mișcări reflexe ale creierului, convenționale și neconvenționale. Apoi mersul omului cu paralizie progresivă, mișcările inconștiente ale copiilor sub șase ani, etc.

Totodată se vor cinematografia creeri de câini și maimuțe, a căror testă va fi desfăcută de pe cap. Filmarea acestor din urmă experiențe este foarte grea întrucât necesită o lumină foarte puternică.

Filmul este așteptat cu mult interes în lumea științifică de pretutindeni. El va fi totodată prima contribuție constructivă a Rusiei sovietice. (Pt.)

Cărți, Reviste, Ziare.

Octavian Popa: Sinodul dela Nichea. (Bibl. »Să fie lumină« Nr. 29). Lugoj 1925. O broșurică drăguță de popularizare a marelui eveniment de acum 16 veacuri: întâiul conciliu ecumenic. Pentru aniversarea cu evlavie și pioasă amintire a marelui sinod contribuția P. O. Popa este un prinos modest, dar aproape unic la noi.

Dr. Nicolae Brînzeu: Pocăiții. Sfânta Cuminecătură. Jertfa sîntei liturghii. Lugoj. 1925. Prețul 8 Lei. »Unirea« scrie:

»Cu această nouă broșură a »învățăturilor creștinești despre așanumiții pocăiți«, care este a cincea în serie, autorul a tipărit jumătate din cărțile atît de folositoare pentru apărarea credinței noastre. În aceasta ni-se lămurește, cu bune temeiuri, sacramentul altarului, centrul cultului nostru liturgic, în jurul căruia este atîta rătăcire în mințile »pocăite«. Sprijinind bunele gânduri ale autorului, prin o răspîndire cît mai largă a acestor broșuri, îi dăm și posibilitatea de-a duce la bun sfârșit lucrarea începută«.

Boris Pilniak — Scènes de la Revolution Russe (à la Renaissance du Livre). Autorul, care este destul de tânăr, a trăit scenele pe care le descrie cu un realism crud, într'o serie de nuvele. Deși se poate bănuia la el intenția de a reprezenta Rusia nouă care ia ființă în haosul și în durerea clipelor prezente. Pilniak e mai mult un povestitor decît un suflet frământat de gânduri mari. Operele lui cuprind mai mult proprietari săraci și lipsiți de bunurile lor, cari recad în masa populară, haosul și încercările acestor deposedați de a se readapta noului mediu, descrieri pitorești și ironice a înfrunzirilor sovietice, dezorientarea morală, crima comisă cu ușurința și seninătatea unui act fără nici o importanță.

Teoria cunoașterii la Auguste Comte. Deși Auguste Comte a afirmat adese unitatea operei lui, criticii au scos în lumină opoziția dintre »Cursul de Filozofie pozitivă« și »Sistemul de Politică pozitivă«. Pe când în primul, predomină punctul de vedere al sintezei obiective, în cel de al doilea primează punctul de vedere uman, sinteza subiectivă. Rămîne de explicat cum o logică subiectivă și sentimentală, se poate concilia cu logica obiectivă, singura metodă legitimă a științelor particulare.

Răspunsul la această chestiune ni-l dă sociologia, desvăluindu-ne natura acestei realități supreme, care e subiectul colectiv, umanitatea.

Pentru Comte ca și pentru Durkheim, societatea e o perpetuă crea-toare de ideal. Dar Comte nu se oprește la simpla afirmație a existenței sociale: el caută condițiile și fundamentul ei în natura omenească în ge-neral, în acest principiu de unitate care e sociabilitatea genului uman. Principiul generațiunii idealului e desigur analizat de el, cu mai puțină claritate și vigoare decât de Durkheim.

Totuși, principiul a fost pus și conversiunea sintezei obiective în sinteza subiectivă, a sociologiei într-o teorie a cunoașterii, apoi într-o teorie a valorilor, nu înseamnă mai puțin, nașterea idealismului sociologic. Intelectualistă la origine, sociologia se lărgeste astfel, absorbind toate for-mele și toate expresiile de ideal. Cât timp a rămas o știință particulară, analoagă și suprapusă celorlalte, ea s'a putut satisface cu o logică obiec-tivă și cu metodele ordinare de observație și inducțiune.

Îndată ce-a luat însă clar conștiință, de obiectul ei, care e expli. carea a tot ce e în adevăr omenesc, ea tinde în mod spontan să dea naș-tere unei teorii a cunoștinței și unei teorii a valorilor, adică unei filozofii totale, speculative și practice, a naturii omenеști. Omenirea se întoarce astfel, la spontancitatea sentimentelor și modurilor de acțiune a primei ei vârste, subț singura rezervă că ființa colectivă e deacum substituită ființelor idividuale, căci, după cum scrie Auguste Comte »subiectivitatea pozitivă e în mod necesar socială în virtutea realității ei, pe când cea teologică a fost totdeauna personală, din cauza caracterului ei absolut«.

De altfel, Comte însuși, a condensat cugetarea lui într-o luminoasă formulă: »În noua logică religioasă, declară el, substituirea speculativă a relativului în locul absolutului și acea afectivă a umanității în locul omului, derivă în mod natural, una din alta«.

(R. Hubert. *Revue philosophique*, April, Viața Românească, 5, 6, 1925).

Fernand Baldensperger, *Le mouvement des idées dans l'émigration française (1789—1815)* Plon, Paris.

În perioada dintre începutul revoluției franceze și 1815, se găseau aproape 180.000 Francezi emigrați în diferite țări ale Europei. Istoricii n'au dat destulă atenție acestui fapt, încât cartea d-lui Baldensperger aduce o contribuție nouă în cultura franceză.

Printre emigranți, în mare parte intelectuali, să găseau: Chateau-briand, Sénancour, M-me de Staël, Rivarol, Bonald, Chamisso, Chenedollé, Fontanes, Benjamin Constant, M-me de Genlis, etc.

Experiența acestor emigranți în mijlocul popoarelor în care au trăit, au îmbogățit patrimoniul sufletesc al patriei.

Romantismul se datorește în parte emigrației, căci deși început cu Rousseau și subț influența Englezilor Richardson, Sterne și Joung, ade-vărații și marii romantici francezi, ca de ex. Hugo, au consolidat ideile formate în vremea emigrației. Dar mai mult: acest fapt a produs o modi-ficare profundă a sufletului francez — prin acela că emigranții, trăind printre națiuni diferite și cea mai mare parte, izolați, au înțeles că viața nu consistă numai în conversații în saloane, ci în meditație, în interiori-zare, ceeace, societatea franceză din preajma anului 1789 nu putea înțelege. Ei au introdus un fel nou de a observa viața și izvoare de emoții necu-

noscut; pe lângă aceasta, au contribuit la crearea unei noțiuni generale asupra Europei. Autorul desvoaltă și influențele religioase, metafizice și politice suferite de emigranți și măsura în care ele au avut ecou în cultura franceză. (V. R.)

Pierre Mille, L'écrivain. Hachelle, Paris.

Un portret al scriitorului din generația actuală, insistând asupra spiritului care stăpânește literatura de astăzi.

Schimbarea sensibilității estetice și interesul marelui public pentru literatura mediocră. În mare parte sunt tot urmările războiului. Totuși scriitorii de acum sunt plini de făgăduinți. O nouă literatură se formează. o literatură a unei democrații care se aristocratizează. (V. R.)

C. I. F. Hearnshaw. Democracy and Labour, Macmillan and Co. London.

Lucrarea conține patru părți. Cea dintâi tratează despre metodele și mecanismul democrației, referindu-se în mod special la parlamentarismul englez. În partea a doua autorul studiază munca, cauzele răului în industrie: sunt după d-sa: nesiguranța lucrătorului, slaba remunerație a muncii, asprimea condițiilor de lucru și insuficiența controlului. Critică, cu acest prilej, programele socialiste care au de scop să îmbunătățească această situație, arătând totodată piedicile care se opun. În partea a treia autorul arată pericolele revoluției preconizată de socialiști, sindicaliști și anarhiști. Conclude în partea ultimă a cărții că soluția problemelor politice, sociale, economice și morale, în fiecare țară, se poate găsi prin discuții cordiale, prin metode de discuții democratice și prin respectul hotărârilor majorităților, iar nu prin forța brutală.

CRONICA.

Al 2-lea Pelerinaj la Roma a plecat Joi 24 c. la orele 23:09 din Timișoara peste Jimbolia sub înaltul patronaj al Exc. Sale Dr. V. Suciu, mitropolitul Blajului și sub conducerea can. Dr. Ioan Coltor, directorul revistei noastre. În 26 Sept. la orele 8 dimineața au fost primiți în Venetia unde au stat la Grand Hotel des Bains la Lido și la Hotel Danieli. Un splendid program a umplut cele două zile petrecute în orașul de pe ape. În 27 seara au plecat peste Bologna la Florența, unde s'au oprit numai o zi pentru vizitarea marilor galerii de pictură, a Domului și a nentrecutului Camposanto. De aici au plecat cu vagoane speciale de tren expres spre Roma.

Buna dispoziție și mulțumirea tuturor este deplină. Într'un număr viitor vom istorisi pe lung întreg decursul acestui al II-lea Pelerinaj. (c. c.)

Românii din Bulgaria la Liga Națiunilor. În ultimul timp, populația românească de pe malul drept al Dunărei, grupată în masse compacte în regiunea Vidinului și a Plevnei, suferă o persecuție nemiloasă, barbară, din partea vecinilor noștri bulgari. Școlile, cari sub dominația turcească se găseau într'un număr destul de mare, azi au dispărut, iar învățătorii români au fost izgoniți. Biserica, care a jucat un important rol în păstrarea culturii românești și a limbii materne este și ea persecutată. Preenții sunt alungați și înlocuiți cu bulgari ori macedoneni refugiați.

Limba românească este scoasă din toate oficiile, pe când turcilor și evreilor li-se tolerează limba lor.

Aceasta este recunoștința bulgarilor perfizi față de românii din țara lor, cari deși în războiul mondial au fost nevoiți să lupte împotriva României, au luptat totuși cu un eroism și de-

votament unanim recunoscut de presa bulgară.

Școlile sunt închise iar în biserici oficiază preoți a căror suflet este de parte de al românilor, iar locuitorii cari își trimit copii la școlile din România sunt persecutați, terorizați și insultați de către agenții poliției bulgare.

Studentii și elevii cari își fac studiile în România sunt maltratați și arestați la întoarcerea lor acasă, ba s'a întâmplat și un atentat la viața acestor tineri români.

Ziarele și cărțile românești, — chiar și cele bisericești — sunt confiscate, iar la cine se găsește un petec de hârtie cu imprimate românești este arestat și ținut între părății muzezi ai închisorilor, fără nici o judecată.

Atentatele și crimele sunt la ordinea zilei, și românii din Bulgaria, cari în toate războaiele au fost soldați credincioși și cetățeni devotați, sunt fără nici o speranță de îndreptare a lucrurilor.

Eroismul regimentelor 3, 36 și 51, formate în majoritate covârșitoare de români ar trebui să fie un titlu de recunoștință din partea bulgarilor și nu un îndemn la persecuției neome-nești.

Solemnitatea consacrarii noului episcop catolic la Iași. Duminică în 20 Sept. la 8,30 dim. s'a făcut la Iași cu un fast deosebit, consacrarea ca episcop al Eparhiei catolice din Iași, a Mons. Mihai Robu. Această solemnitate a avut loc în capela Institutului Notre Dame de Sion.

Au sosit în localitate P. S. S. arhiepiscopul Alex. Th. Cisar din București, episcopii dr. Valeriu Traian Frențiu din Oradea-mare, dr. Alexandru Nicolescu din Lugoj, toți preoții catolici din eparhia Moldovei, delegați ai populației catolice din ora-

șele și satele Moldovei, precum și reprezentanții a numeroase societăți economice, culturale și bisericești.

Au asistat și d-nii G. Mărzescu, ministrul justiției, general Zadic, comandantul corpului 4 de armată, P. Fântânaru prefectul județului, C. Toma, primarul orașului, colonel Ionescu, prefectul poliției, Păclișanu, delegat al ministerului cultelor, Vincler, președintele Curții de apel, ziaristi și numeroși invitați.

Solemnitatea consacrarii. Consacra-rea ca episcop a Mons. Mihai Robu a fost săvârșită de arhiepiscopul Alex. Cisar asistat de episcopii dr. Valeriu Frentiu și dr. Alex. Nicolescu, autorizați printr-o »Bulă« specială de către Sanctitatea Sa Papa Piu dela Roma.

Solemnitatea s'a desfășurat în modul următor:

La ora 8,40 clerul catolic, în frunte cu arhieriei s'a adunat în sala de ceremonii a institutului N. D., de unde, la ora 8,50, — formând un impunător cortegiu — a condus pe cei 4 episcopi în capelă. Corul a intonat tot timpul »Iată marele preot«.

Unul dintre preoți citește scrisoarea pontificală prin care e înălțat la rangul de episcop, Mons. Mihai Robu.

Imediat după citirea scrisorii papale, noul episcop depune legiuitul jurământ de credință către biserică și către Papa.

Urmează apoi solemnitatea investirei noului episcop și sfințirea Mitrei și a odăjdiilor bisericești.

Cuvântarea arhiepiscopului Cisar. Terminându-se această solemnitate, P. S. S. arhiepiscopul Cisar rostește o frumoasă predică prin care — după ce glorifică pe Sanctitatea Sa Papa Piu — demonstrează marele rol al noului episcop și-l felicită pentru înalta sa funcțiune. Indeamnă poporul catolic să asculte sfaturile noului episcop, pentru binele și progresul țării.

La catedrala catolică. Solemnitatea din capela N. D. fiind sfârșită, prin înălțarea ca episcop a Mons. Mihai Robu, care este primul episcop catolic născut în România și român de naționalitate, se formează din nou un grandios cortegiu, care străbătând străzile principale, conduce pe noul episcop spre catedrala catolică din strada Ștefan cel Mare.

În fruntea cortegiului sunt societățile cu drapelele, urmează apoi clerul, episcopii, noul episcop sub baldachin, reprezentanții autorităților în frunte cu ministrul G. Mărzescu și întreaga asistență.

La catedrală, s'a oficiat un alt serviciu religios, după care reprezentanții autorităților și asistența sunt invitați la palatul episcopal.

Aci prezintă felicitări noului episcop, d-nii G. Mărzescu în numele guvernului, general Zadic în numele armatei, P. Fântânaru în numele județului, C. Toma în numele orașului, Ec. Niculea în numele I. P. S. S. Mitropolitului Moldovei, și nenumărați fruntași din toate straturile societății.

La ora 2 d. a. s'a servit un bogat banchet la care au asistat episcopii, autoritățile, toți preoții și numeroși invitați.

Au ridicat toasturi arhiepiscopul Cisar, episcopii Frentiu și Nicolescu, d. C. Toma, primarul orașului, Păclișanu, director la ministerul cultelor, canonicul Hernig, părintele Gabor și alții. Părintele Gârleanu a recitat o odă închinată noului episcop.

Festivitatea din Palatul Papal. La ora 5 d. a. s'a oficiat în catedrală de către noul episcop, înconjurat de episcopii și întregul cler »vecernia solemnă«.

La orele 6 a avut loc o prea frumoasă serbare în sala Piu X în onoarea Mons. Mihai Robu și a înălților oaspeți, cu care s'a terminat solemnitatea consacrarii noului episcop din Iași. (M. Miereanu).

Un ortodox despre Stockholm. Dl N. Crainic scrie: »Congresul dela Stockholm e un congres protestant internațional, cu o anexă paradoxal figurată de delegații ortodoxe din statele balcanice și dela patriarhiile orientale, tutelate mai mult sau mai puțin de Anglia. Dogmaticeste, la Stockholm s'au întâlnit astfel cele două extreme ale creștinismului actual: ortodoxismul istoric și protestantismul caleidoscopic, ce n'au și nu pot avea nici un fel de legătură între ele. Biserica rusă din exil nu participă nici prin arhieriei autorizați, nici prin marii ei metafizicieni dintre cari unii ca Bulgarkow și prințul Trubetkoi, trăiesc azi în Europa. Lucrul era de

prevăzut pentru cine cunoaște spiritul disciplinei ortodoxe rusești, civilizat în profunda filosofie specific orientală, a Rusiei, spirit mult mai intransigent decât cel catolic și egal de disprețuit pentru excreșcențele protestante, ca și cel catolic.

Participanții ortodoxismului balcanic și sudic dovedesc oarecum și cu acest prilej un fel de dezertare dela spiritul adevăratei lor discipline, de când în aceste părți ale vechiului creștinism disciplina nu mai e servită de elaborările unei cugetări creatoare actuale. Aportul lor la congresul dela Stockholm va rămâne fără nici o însemnătate. Biserica Bulgariei, de pildă, n'a adus altceva decât o plângere în ce privește tratamentul minorităților bulgare în celelalte state balcanice, adică o pără împotriva celorlalte mici biserici ortodoxe.

Este o părere, de care nu mult se vor bucura »peregrinii« români dela Stockholm și pentru care nu credem să se voteze autorului mulțumită protocolară din partea proximalului congres bisericesc-național dela Sibiu.

Expozițiile românești în străinătate. În momentul când 46 națiuni sunt reprezentate la Geneva prin personalități considerabile și când presa mondială are în »orașul păcii« corespondenți speciali, se deschide la muzeul Rath o expoziție de artă religioasă și națională română. Ziarele elvețiene vorbesc cu multă bucurie de »acest prilej fără precedent pentru amatorii de artă, de a vedea o așa superbă și bogată colecțiune. Păcat că superbe comori ardelenne n'au fost utilizate.

Expoziția dela Geneva vine după cea dela Paris, care a deșteptat atâta interes la enorma mulțime de vizitatori și a determinat comentarii măgulitoare în publicațiunile cele mai însemnate. Dacă n'ar fi să amintim de cât marele studiu din »La revue des

deux mondes« și articolele din »Le Temps« și ar fi destul ca să se aprecieze atenția dată colaborării române la manifestațiunile artistice din Occident.

La Lwow (Lemberg), o expoziție bogată de produse românești atrage în prezent tot mai multă lume și dă o idee justă despre imensele resurse ale țării noastre.

Iată un mijloc sigur pentru a înfățișa România în lumina meritată.

Datele statistice, fotografiile, discursurile, interview-urile, propaganda legațiunilor, care în cele mai multe părți nu e la înălțimea necesităților — n'au puterea de convingere ce se desprinde din efectul direct și izbitor al expozițiunilor bine aranjate.

Ceeace s'a făcut la Geneva s'ar putea generaliza. S'a adus acolo o colecțiune valoroasă din obiectele ce au figurat la expoziția din Paris și li-s'au adăugat altele trimise special.

Dacă din Elveția, aceste tezaure ar trece în altă parte, ar putea da și altor națiuni prilejul să judece România nu după descrierile vrăjmașilor, nici după indiferența unora din organele noastre, ci după ceeace arta, agricultura și industria românească aduc în producțiunea internațională de toate felurile.

Această expoziție ambulantă, dac'am putea s'o numim astfel, ar necesita cheltueli. Dar, bine raționate, ele ar fi cu prisos justificate de câștigul moral, și în orice car ar fi mai folositoare decât nenumăratele călătorii și delegațiuni, fără vre-un folos real.

Convertirea episcopului vetero-catolic. Gazetele anunță, că Iosif Vilatte, episcopul sectei vetero-catolice, a părăsit de curând erezia pe care o profesa, revenind la biserica mamă a Romei. Reprimirea s'a făcut la Paris din partea Nuntului papal, Monseniorul Ceretti.